

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Srovnání českého a čínského fonetického inventáře

The Comparision of the Czech and Chinese phonetic inventory

OLMOUC 2014

Beáta Musialová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Kučera

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.

V Olomouci, dne

.....

Anotace

Tématem této práce je popis čínského fonetického inventáře a jeho následné porovnání s fonetickým inventářem češtiny. Zpočátku je práce zaměřena obecně na nejzákladnější pojmy týkající se fonetiky, tvorby hlásek, činnosti hlasového ústrojí a hlavních typů artikulace. Poté popíše fonetický inventář češtiny. Největší část práce tvoří detailní popis čínské slabiky na základě důkladně prostudovaných materiálů. V závěru práce nastává praktická část, ve které zanesu do tabulek části českého i čínského fonetického inventáře, a na základě předem uvedených popisů okomentuji případné diference. Výsledky svého výzkumu následně stručně shrnu v závěru práce, jelikož tento problém není otázkou pouhých dvou vět. Ve stručnosti však mohu prohlásit, že jsou oba fonetické inventáře značně rozdílné.

Klíčová slova: fonetika, současná čeština, standardní čínština, putonghua

Počet stran: 67

Počet znaků: 90 795

Počet slov: 16 621

Počet použitých monografií: 9

Počet použitých elektronických zdrojů: 10

Počet příloh: 1

Děkuji vedoucímu své práce Mgr. Ondřeji Kučerovi, že mi i přes nastalé komplikace umožnil tuto práci zpracovat, a obzvláště Mgr. Danu Faltýnkovi, PhD., za všechny rady a ochotu, bez kterých by tato práce nevznikla.

Obsah

Anotace	3
Seznam tabulek	6
Seznam symbolů	7
Ediční poznámka.....	8
Úvod	9
Obecné pojmy	11
Tvorba hlásek	14
Ústrojí dechové	14
Ústrojí hlasové	14
Ústrojí artikulační	15
Artikulační orgány	16
Typy artikulace	18
Fonetický inventář češtiny	19
Samohlásky	19
Souhlásky	21
Čínský standard a jeho vývoj.....	26
Přepisy z čínštiny	28
Historický vývoj čínštiny	31
Čínský fonetický inventář.....	35
Iniciály	36
Finály	41
Tóny	51
Srovnání fonetického inventáře češtiny a čínštiny	55
Závěr	63
Resumé.....	66
Seznam pramenů a literatury.....	67
Přílohy	69

Seznam tabulek

Tabulka 1: české samohlásky dle horizontální polohy jazyka.....	19
Tabulka 2: české samohlásky dle vertikální polohy jazyka.....	20
Tabulka 3: inventář českých souhlásek (obstruenty).....	22
Tabulka 4: inventář českých souhlásek (sonory).....	24
Tabulka 5: příklad Wade-Gilesovy transkripce.....	28
Tabulka 6: příklad abecedy Bopomofo.....	29
Tabulka 7: příklad abecedy Guoyi luomazi.....	30
Tabulka 8: příklad Phagpova písma.....	34
Tabulka 9: příklad čínských tónů.....	35
Tabulka 10: inventář iniciál.....	38
Tabulka 11: inventář finál.....	41
Tabulka 12: jednoduché samohlásky.....	42
Tabulka 13: dvojhásky sestupné.....	45
Tabulka 14: dvojhásky vzestupné.....	45
Tabulka 15: trojhásky.....	47
Tabulka 16: jednoduché samohlásky s koncovými elementy /n, ŋ/.....	47
Tabulka 17: finály s koncovým elementem /n, ŋ/ začínající s /u/.....	49
Tabulka 18: finály s koncovým elementem /n, ŋ/ začínající s /i/.....	49
Tabulka 19: finály s koncovým elementem /n, ŋ/ začínající s /y/.....	50
Tabulka 20: české/čínské explozivy.....	55
Tabulka 21: české/čínské afrikáty.....	56
Tabulka 22: české/čínské frikativy.....	57
Tabulka 23: české/čínské nazály.....	59
Tabulka 24: české/čínské vibranty.....	60
Tabulka 25: české/čínské likvidy.....	61

Seznam symbolů

// uvádí dané hlásky

[ ] uvádí fonetický přepis slov, hlásek

„“ uvádí příkladová slova

Ediční poznámka

V práci jsem pro přepis čínských slov používala světově uznávanou transkripci pinyin. Rovněž jsem užila hranatých závorek, pro fonetický přepis slov jak českých, tak čínských. Naopak lomítky jsem označila přímo dané hlásky – jak české, tak čínské. V přímých citacích se však toto označení může mírně lišit, neboť mnou použité prameny využívaly jiná označení.

V práci jsem používala především české zdroje, kromě některých článků z www.jstor.org. V přímých citacích jsou uvedeny přímo mé vlastní překlady. Co se týče čínských znaků, všechny jsou uvedené ve zjednodušené podobě. Znak slabiky Bopomofo jsem dohledávala na internetu.

V neposlední řadě jsem tabulku čínských slabik z důvodu zachování plynulosti textu uvedla až na konec práce do příloh.

Úvod

Cílem této bakalářské diplomové práce je porovnání fonetického inventáře hovorové češtiny a standardní čínštiny používané v Čínské lidové republice. I přes velké rozdílnosti v obou jazycích se pokusím vyčlenit podstatné diference, ale naopak i jejich společné znaky. V práci budu používat převážně tabulkovou metodu, pro lepší přehlednost veškeré problematiky. Přínosem práce by měla být lepší orientace v soupisu čínských hlásek, a zvláště pak vykreslení neodmyslitelných artikulačních rozdílů, co se týče češtiny. V neposlední řadě bylo mým záměrem, abych se sama mohla více zamyslet nad čínskou výslovností, a tudíž se zase posunout o něco vpřed ve studiu.

Práce se dá rozčlenit dvěma způsoby. Buďto na jednotlivé kapitoly, jichž je šest, nebo na část teoretickou, popisnou a praktickou. Zatímco teoretická a popisná část práce viditelně převažuje, je i přesto část praktická významnou součástí, neboť jde o samotné porovnání dříve získaných dat.

V první krátké kapitole nastíním obecně pojmy jako fonetika, foném nebo například alofon. Oproti tomu v druhé kapitole rozvedu záležitosti vzniku samotných hlásek, popíšu artikulační orgány a rovněž uvedu základní typy artikulace samotné. Pro obě kapitoly bylo podstatnou součástí sběr dat, z čehož mým nejdůležitějším zdrojem byla *Fonetika a fonologie češtiny* Palkové a *Fonetika a fonologie* Krčmové.

Ve třetí kapitole konečně nakousnu jádro této práce, a to v popisu fonetického inventáře češtiny. Nejprve se zastavím u českých samohlásek, které rozdělím do příslušných skupin a současně popíšu i jejich případné varianty. Stejně tak budu postupovat i u popisu českých souhlásek, kde nejprve vyličím souhlásky šumové a následně souhlásky tónové. Hlavním zdrojem této kapitoly je Cvrčková *Mluvnice současné češtiny* a především z ní použité tabulky jednotlivých rozdělení hlásek do příslušných skupin.

Čtvrtou kapitolou se posouváme velmi blízko k vůbec nejdůležitější části celé práce. V této kapitole nastíním samotný vývoj čínského standardu, jak ho známe dnes, ale taktéž jeho fonetického přepisu – pinyinu. Nemohu rovněž opomenout vývoj čínského jazyka jako takového, neboť v něm probíhala spousta fonetických změn a oproti dnešnímu jazyku se čínština nejen archaická, ale i čínština nová, značně lišila.

Pátá kapitola je nejdelší z celé práce, jelikož v ní podrobně rozeberu stavbu čínské slabiky skládající se z iniciál, finál a tónů. Nejdříve jen zlehka nastíním fonetický inventář čínštiny, ale hned následně se vrhnu na popis iniciál, jež opět zanesu do tabulky a zařadím do příslušných skupin. Dále poukážu na to, jak se jednotlivé hlásky v čínštině realizují a rovněž zlehka nastíním jejich artikulační rozdíly s hláskami českými. Stejně tak budu postupovat i u seznamu finál. Na konci kapitoly taktéž narazíme na čtyři základní tóny, které v dnešní standardní čínštině najdeme, a rozebereme si problematiku vzájemného ovlivňování tónů. Zásadními zdroji pro pátou a čtvrtou kapitolu mi byly materiály Švarného, Kaneova *Knižka o čínštině* a články z cizojazyčných sborníků dostupných na webových stránkách www.jstor.org.

Šestou kapitolou sice práce končí, ale dostáváme se k mezníku mezi částí teoretickou a praktickou. V této kapitole každou skupinu hlásek zanesu do samostatné tabulky, aby byly vidět jednotlivé odchylky v obou jazycích, a poté tyto rozdíly popíšu. Konkrétně se zaměřím na skupinu exploziv, afrikát, frikativ, nazál, vibrant a likvid. Ve výsledku se tedy spíše zaměřím na popis českých souhlásek a iniciál, neboť hledat rozdíly mezi chudým souborem českých samohlásek a nespočtem finál, je prakticky nemožné. Tuto problematiku však nenechám nepovšimnutou, a vyjádřím se k ní u samotného popisu čínských jednoduchých samohlásek, kde naznačím rozdíly tvoření českých a čínských samohlásek.

Do seznamu příloh jsem zařadila kompletní tabulku čínského fonetického inventáře, kterou jsem z důvodu plynulosti textu, nechtěla zařazovat přímo do práce samotné.

Obecné pojmy

V úvodu této práce považuji za důležité zmínit alespoň nejzákladnější fonetické pojmy, které se budou v této práci vyskytovat. Nejde jen o samotný pojem „fonetika“, ale taktéž o důležitá hesla jako je hláska, slabika, či přízvukový takt. Myslím si, že text mé práce bude tímto způsobem působit uceleněji a hlavně srozumitelněji.

Fonetika, jak je nám jistě známo, je jazykovědný obor, jenž zkoumá zvuk lidské řeči. Palková charakterizuje fonetiku takto: „*Fonetika je oborem v pravém slova smyslu jazykovědným, protože jednoznačně jazykovědný je její přístup k problematice. Zkoumá zvuk řeči nikoli jako jakýkoli zvuk, ale právě jako zvuk řeči.*“¹ Základními aspekty sloužící k fonetickému popisu jazyka jsou tyto: artikulační, auditivní a akustický. Artikulační popis slouží k zaznamenání toho, jak zkoumaná matérie v místě tvorby vzniká. Následkem toho rozděluje hlásky na například ty, které vznikají díky různé poloze jazyka či zubů, a tak podobně. Popis auditivní se oproti tomu zabývá tím, jak tuto matérii vnímá posluchač. A nakonec díky popisu akustickému rozlišujeme fyzikální vlastnosti zkoumaného materiálu.

V neposlední řadě nám však vyvstává problém. Jaký je vlastně rozdíl mezi fonetikou a fonologií? Fonologie, je stejně jako fonetika, vědou lingvistickou. A stejně jako fonetiku, fonologii rovněž zajímá zvuková stránka jazyka. Nicméně na rozdíl od fonetiky se zabývá pouze těmi zvuky, které mají v jazyce významotvornou funkci. Můžeme tedy říci, že fonologie je věda zkoumající funkci hlásek a fonetika je věda, kterou zajímá tvorba hlásek v hlasovém ústrojí, jejich vnímání a šíření. Jednotkou obou těchto disciplín je hláska, nicméně každá z těchto dvou věd na něj pohlíží jinak. Zatímco z fonetického hlediska můžeme o hlásce rovněž hovořit jako o fonu vyjadřujícím konkrétní zvuk dané hlásky, z hlediska fonologického jej nazýváme fonémem, a tato jednotka má významotvornou funkci. „*Každý jazyk má vlastní sadu fonémů. To, co funguje jako foném v češtině, nemusí mít status fonému v jiném jazyce a naopak.*“² S pojmem foném se pojí ještě další podstatná věc a tou je alofon, což je jednotka abstraktní a označuje různé varianty jednoho fonému. O alofonech bude v této práci ještě rozhodně několikrát řeč.

---

¹ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 29

² CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 42

Pro úplnost tohoto výčtu bych ještě ráda ve stručnosti naznačila samotnou hierarchii jazykového projevu, jež vypadá zhruba takto: hláska – slabika – takt – promluvový úsek – věta. Hláska je základním segmentem zvukové části lidské řeči. Tvoří se pomocí vzduchového proudu, který vychází z plic do hlasového ústrojí, kde se utvoří hlas. Z hlasivek výdechový proud dále postupuje do artikulačních orgánů (jazyk, dásně, zuby,...), kde se daná hláska dotvoří. Podle místa tvorby je můžeme dělit například na hlásky obouřetné, tvrdopatrové, a podobně. Tomu se ale budu věnovat až v samotném popisu fonetických inventářů obou porovnávaných jazyků. V podstatě pro každý jazyk je typické základní dělení hlásek na vokály (samohlásky) a konsonanty (souhlásky).

Pojem slabika označuje soubor nejmenších reálných jednotek lidské řeči, tedy nejmenší části, na které je schopen člověk zvuk řeči rozložit. Obecně řečeno je to část slova, kterou vyslovíme naráz bez přerušení dechu. *„Slabiky vytvářejí v proudu řeči jakési rytmické skupiny, jejichž délka je relativně srovnatelná. (...) Toto uskupení bývá zároveň signalizováno nějakými dalšími zvukovými vlastnostmi, například prominencí některé ze slabik. (...) V popisu češtiny budeme tuto jednotku nazývat přízvukový takt.“*³ Podstatnou částí slabiky je její jádro, kde *„se ve všech jazycích světa vyskytují vokály, (...) a v češtině (...) jsou běžné doklady na slabikotvorné [ ], [ ],“*⁴ případně nazály.

Přízvukový takt (nebo jen takt) je skupina slabik, které náleží jednomu slovnímu přízvuku. (Krčmová, 2007: [online](#)). V určité části promluvy se vždy nachází jedna prominentní slabika (tedy ta nesoucí přízvuk) a k ní se dále přičleňují ty slabiky, které přízvuk nemají. Dle místa umístění prominentní slabiky můžeme takt dělit na: sestupný, kde se přízvuková slabika nachází na začátku slova či daného úseku promluvy, a za ní následují slabiky nepřízvukové. Takt vzestupný je logicky přesně opačný. Posledním typem je tak obstupný, kde se přízvuková slabika nachází mezi slabikami nepřízvukovými. (Krčmová, 2007: [online](#)). *„Vždy několik taktů za sebou vytváří v řeči obvykle intonační celek, který mluvčí pronáší jakoby „jedním tahem“; v češtině používáme nejčastěji termínu promluvový úsek.“*⁵ Díky tomu, že intonační průběh v řeči může být jakýkoli (zvláště pak ukončení promluvy), člověk snadno naznačí, zdali ona promluva končí či

³ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 24

⁴ KRČMOVÁ, Marie. Fonetika [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [cit. 2014-04-27]. Elportál. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/elportal/?id=717908>>. ISSN 1802-128X.

⁵ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 24

pokračuje. Vzhledem k této vlastnosti se věta taktéž stává zvukovou jednotkou.
(Palková, 1994: 24)

Tvorba hlásek

Než přejdeme k samotnému popisu jednotlivých fonetických systémů a jejich porovnání, podívejme se, jak se takový zvukový signál vůbec tvoří. To, co se nám zdá jako naprosto samozřejmé, když mluvíme, je totiž proces značně složitý a ne zrovna snadno pochopitelný. Nejdůležitější podíl na samotném vzniku zvukového signálu má skupina orgánů, kterou označujeme jako mluvidla. Tyto orgány se dají rozdělit na ústrojí dechové, hlasové a artikulační. Pokud v některém z nich dojde k chybě, nedošlo by ke správnému vzniku hlásky.

Ústrojí dechové

*„Základním materiálem v řeči je v zásadě zvukový proud výdechu.“*⁶ Samotný zvuk vzniká tak, že různé části mluvidel vytvářejí výdechovému proudu „na cestě“ do dutiny ústní (a z ní ven) různé překážky, které ho proměňují. Tím, jak je výdechový proud silný, se ovlivňuje nejen síla hlasu, ale z části i jeho výška. (Palková, 1994: 45) V češtině nalezneme převážně pouze hlásky vznikající při výdechu. Při vdechu se tvoří například pouze citoslovce „au“. Naopak vzduchem uloženým v ústní dutině se tvoří takzvané mlaskavky, které v češtině rovněž nenajdeme jako samostatné hlásky. Můžeme sem však zařadit citoslovce „ts“. Pro různé hlásky je spotřeba vzduchu přirozeně jiná. V češtině nejvíce vzduchu spotřebují vokály a konsonanty /h, f, ch/ a taktéž skupina hlásek /c, č, r, ř, s, š, z, ž/. Naopak nejméně vzduchu je potřeba na tvorbu hlásky /l/. (Palková, 1994: 50)

Ústrojí hlasové

Z ústrojí dechového postupuje výdechový proud dále do ústrojí hlasového. Zde nejprve narazí na hrtan, kterým při prostém dýchání vzduch projde. Aby došlo ke vzniku zvuku, musí se výdechovému proudu do cesty postavit nějaká překážka. Ta obvykle vzniká z hlasivek, které se rozkmitávají. Jejich přerušováním, případně uvolňováním, se tvoří sekvence vzduchových vln, kterou označujeme jako hlas. (Hála, 1975: 44) Princip tvoření hlasu se nazývá fonace. Dochází k němu tak, že se k sobě hlasivky těsně přiblíží, až úplně uzavrou hlasovou štěrbinu. Výdechový proud se pod

---

⁶ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 45

hlasivkami zhustí, ovšem následně z něj část unikne a postupuje dál. Toto se periodicky opakuje. (Palková, 1994: 54) V češtině běžně známe rozdělení hlásek na znělé a neznělé. Ty hlásky, které jsou obohaceny o hlasivkový tón, nazýváme hláskami znělými (například české /b/). Naopak hlásky vzniklé až v nadhrtanových dutinách, jsou hlásky neznělé (například české /p/). Při tvorbě hlásek znělých je navíc důležitá intenzita napětí hlasivek. Jejich napětí je vyšší při tvorbě samohlásek a menší, při vzniku znělých souhlásek. U neznělých souhlásek nejsou hlasivky zcela povoleny a hlasová štěrbina není úplně otevřená. (Palková, 1994: 54-55)

Důležité je taktéž zmínit začátky fonace, které jsou tři: hlasový začátek měkký, tvrdý a dyšný. Při hlasovém začátku měkkém jsou hlasivky rozkmitávány pozvolna a síla hlasu se tak postupně zvětšuje. Naopak při začátku tvrdém sevřené hlasivky prudce rozrazí výdechový proud. V češtině jej označujeme jako ráz a ještě o něm bude řeč. Hlasový začátek dyšný je velmi podobný měkkému, ale s tím rozdílem, že se na počátku v oblasti hlasivek vytvoří štěrbina. (Romportl, 1973: 21)

Ústrojí artikulační

Výdechový proud, který byl modifikován v ústrojí hlasovém, následně pokračuje do ústrojí artikulačního – tedy artikulačních orgánů. Ty výdechový proud modifikují do výsledné podoby hlásky. Může k tomu dojít dvojitým způsobem. Samohlásky vznikají průchodem základního tónu nadhrtanovými dutinami, které mohou některé jeho svrchní tóny zesílit. Výsledkem je zvuk tónového charakteru - samohlásky. Oproti tomu hlásky šumové - souhlásky, vznikají tak, že artikulační orgány mohou v nadhrtanových dutinách vytvořit jistou překážku nebo je úplně uzavřít. Člověk všechny tyto jednotlivé kroky dále vnímá jako slabiky. K artikulačnímu ústrojí se řadí orgány, které se nachází nad hrtanem. Je to nejprve soustava nadhrtanových dutin a dále orgány, které se nachází v nich, případně je obklopují. Nadhrtanové dutiny jsou tři: ústní, hrdelní a nosní. Dutina ústní a hrdelní se nachází přesně za sebou, tudíž výdechový proud musí projít oběma a následně je opustí skrz rty. Dutina ústní je dominantní především při artikulaci souhlásek a to proto, že je možná tvořit různé překážky, díky kterým se může výdechový proud různě měnit. Oproti tomu dutina nosní může i nemusí být zapojena do samotné artikulace. (Palková, 1994: 61-32)

Artikulační orgány

Jako první se podíváme na rty. Rty jsou důležité z toho hlediska, že představují jediný východ výdechového proudu z nadhrtanových dutin a díky své ohebnosti mohou libovolně zaměňovat tvar retní štěrbin. „(...) přičemž kromě vlastních pohybů může dolní ret sledovat i pohyb dolní čelisti.“⁷ Mezi tři základní tvary patří: zaokrouhlení, zaostření, případně neutrální stav rtů. Zaokrouhlováním se tvoří například české samohlásky /o, u/, při zaostření většinou měkké souhlásky /d', t', ň/, a při stavu neutrálním zase souhlásky tvrdé /d, t, n,.../. (Hála, 1975: 64-65). Hlásky vzniklé za pomoci artikulace rtů se souhrnně nazývají retné. Ty můžeme dále dělit na obouretné (hlásky vzniklé přiblížením nebo dotykem obou rtů – české /p/) a retozubné (hlásky vzniklé pohybem spodního rtu vůči horním řezákům – české /f/). (Palková, 1994: 63)

Dalším artikulačním orgánem jsou pochopitelně zuby. Z artikulačního hlediska jsou nejdůležitější řezáky. Méně již špičáky, případně stoličky, které se na tvorbě hlásek téměř nepodílí. (Romportl, 1973: 25) Pokud v češtině mluvíme o hláskách realizujících se za pomoci zubů, nazýváme je hláskami zubnými, při kterých artikuluje hrot jazyka oproti zadní straně horních řezáků. (Palková, 1994: 63)

Jako třetí přichází na řadu alveoly (neboli dásňový výstupek). To je část paterní klenby, kde kořeny řezáků jako by „mizí“ v paterní klenbě. (Romportl, 1973: 25) Oproti alveolám běžně artikuluje hrot jazyka a hlásky zde vznikající označujeme jako dásňové (případně zubodásňové). Ty se dají dále rozdělit na předodásňové (české /s/) a zadodásňové (české /š/). (Palková, 1994: 63)

Tvrdé patro přímo navazuje na dásňový výstupek a tvoří tak „strop“ ústní dutiny, končící v místech zadní hranice paterní kosti. (Romportl, 1973: 25) Hlásky, které zde vznikají, nesou název tvrdopatrové (například o české /t'/), a ty můžeme nadále dělit na předotvrdopatrové a zadotvrdopatrové.

Měkké patro je o svalová hmota, která navazuje na tvrdé patro. „(...) hranice mezi oběma patry probíhá přibližně mezi posledním párem stoliček.“⁸ Pokud se měkké patro nadzvedne a zapře se o zadní stěnu hltanu, vytváří tak takzvaný polohltanový závěr,

⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 62

⁸ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 60

který zabrání průniku výdechového proudu do nosní dutiny. Hlázky, které vznikají bez průniku výdechového proudu do dutiny nosní, se nazývají ústní. Oproti tomu pokud měkké patro zůstává ve své běžné poloze, vznikají hlázky, kterým říkáme nosovky (například hláska /m/). Souhrnně však hlázky vzniklé artikulací měkkého patra nazýváme měkkopatrové. (Palková, 1994: 63-64)

Nepříliš podstatným artikulačním orgánem je čípek. Jde o výběžek, který pouze následuje pohyby měkkého patra. Na tvorbě hlásek se tedy příliš nepodílí, i když jeho rozkmitáním může vzniknout například takzvané zadní /r/. Hlázky zde vzniklé se nazývají, jak jinak než, čípkové. (Palková, 1994: 64) Podobně artikulačně nevýznamným orgánem je i zadní stěna dutiny hrdelní, která „(...) *slouží jako pasivní protějšek artikulace kořene jazyka.*“⁹ Hlázky, které zde vznikají, nazýváme hrdelné. (Palková, 1994: 54)

Spodní čelist je na rozdíl od čelisti horní pohyblivá a vykonává dva druhy pohybů. Prvním z nich je přibližování, nebo naopak oddalování se, od horní čelisti, aby tak došlo k sevření čelistního úhlu. Druhým typem je její případné zasouvání, či vysouvání. (Romportl, 1973: 26)

A jako poslední si představíme nejpohyblivější artikulační orgán, díky němuž vzniká většina hlásek - jazyk. Jazyk se na tvorbě hlásek může podílet jak pohybem celého orgánu, tak pouze jeho části. Pro fonetický popis je důležité si jej rozdělit na tři části: kořen, hřbet a hrot. Artikulaci za pomoci jazyka rozdělujeme na dva typy: apikální a dorzální. K apikální artikulaci dochází, pokud proti patru artikuluje pouze hrot jazyka, k dorzální zase v případě, kdy oproti patru artikuluje vrchní plocha jazyka. (Romportl, 1973: 26) Případně můžeme hovořit o artikulaci retroflexní, při níž dochází k obrácení špičky jazyka dozadu. (Palková, 1994: 65) Toto je jev, který se v češtině nevyskytuje, ale naopak v čínštině ano. Pokud se jazyk přibližuje k alveolám, případně o trochu více dozadu, vznikají souhlásky /t, d, n, š, ž, r, l, .../, naopak jestliže hrot jazyka směřuje naopak k dolním řezákům, vznikají hlázky /p, b, m, j, h, a, e, i, .../. (Hála, 1975: 66-47)

---

⁹ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 64

Typy artikulace

Na konci této části mé práce bych ráda ještě připomněla typy artikulace a jejich klasifikaci, aby byl obecný výklad k tvorbě hlásek kompletní. Při běžném dýchání jsou rty a obě čelisti sepnuty, jazyk volně leží na spodní části ústní dutiny a taktéž měkké patro se neopírá o hltan a dovoluje tak výdechovému proudu procházet dutinou nosní. Oproti tomu při vytváření lidské řeči se čelisti rozevírají, rty se formují do určitého tvaru a výdechový proud prochází dutinou ústní namísto dutiny nosní. Nejen však díky rozličnému tvaru rtů, ale taktéž činnostmi výše zmíněných artikulačních orgánů vznikají různé zvuky, které navíc mohou trvat po odlišný časový úsek. Mezi dva základní typy artikulace patří artikulace vokalická a artikulace konsonantická. (Palková, 1994: 67-68)

Výsledný zvuk vokál záleží na tvaru a velikosti nadhrtanových dutin, které ovlivňují jakost tónových zvuků. Dále o kvalitě vokál rozhoduje, v jaké pozici se nachází jazyk a v jakém tvaru je štěrbina mezi rty. (Palková, 1994: 98) Blíže si toto rozebereme u samotného popisu fonetických inventářů porovnávaných jazyků.

Již jsem již uvedla výše, souhlásky vznikají za pomoci nějaké překážky (či úplným přehrazením) v nadhrtanových dutinách. Tvorbu souhlásek dělíme na tvoření závěrové, úžinové a polozávěrové. Při tvoření závěrovém nejprve jazyk a rty úplně uzavřou průchod výdechovému proudu a závěrem se tato překážka uvolní (dochází k takzvané „explozi“). Vzhledem k tomu, že moment exploze je okamžitý, nedají se tyto hlásky nijak prodlužovat. Hlásky tohoto typu tedy nazýváme závěrové neboli explozivní. V případě úžinovém se k sobě artikulační orgány přiblíží a vznikne mezi nimi drobná úžina, kterou může procházet výdechový proud. Tyto hlásky jsou oproti explozivám „trvající“, tudíž je možné je prodlužovat. Podle způsobu tvorby je nazýváme úžinové. A hlásky polozávěrové – hlásky vzniklé polozávěrovou artikulací – vznikají vytvořením úplné překážky v nadhrtanových dutinách a jejím pomalým uvolňováním. Stejně jako hlásky závěrové i hlásky polozávěrové nemůžeme prodlužovat. (Palková, 1994: 74)

Fonetický inventář češtiny

Stejně jako ve všech ostatních jazycích, i v češtině je obtížné určit, co přesně je foném a co pouze jeho varianta, kvůli velkému množství nepravidelností. „*To se týká zvláště případů, kdy se fonémy do jazyka importují s přejatými slovy.*“¹⁰ V češtině je pro nás důležité rozdělení celého fonetického inventáře na třináct vokalických (tónových hlásek) a šestadvacet fonémů konsonantických (hlásek šumových).

Samohlásky

Inventář českých samohlásek je poměrně chudý. Obsahuje šest samohlásek krátkých, pět dlouhých a tři dvojhlásky. Charakteristikou artikulace samohlásek je vytváření soustavy rezonátorů, kterými prochází výdechový proud. Dle tvaru a velikosti nadhrtanových rezonančních dutin, se poté jednotlivé složky odrazí v lidském hlase. (Romportl, 1973: 41-42) V češtině má na zvuk samohlásek vliv posun jazyka v horizontálním i vertikálním směru, tvar rtů a délka trvání samohlásky. (Cvrček, 2010: 43) V některých jazycích ovlivňuje zvuk samohlásek i pozice měkkého patra, ale k tomuto jevu v češtině nedochází. Žádná z českých samohlásek tedy nemá zvláštní nosové zabarvení. Pro lepší přehlednost zanesu inventář samohlásek do tabulek.

Tabulka 1

Samohlásky přední	i (í), e (é)
Samohlásky střední	a (á)
Samohlásky zadní	o (ó), u (ú)

Výše uvedená tabulka znázorňuje dělení samohlásek, podle horizontální polohy hmoty jazyka. Jako první máme samohlásku /a/, která se nachází ve střední poloze. Při vyslovení samohlásek /i, e/ dojde k posunutí jazyka dopředu. Tudiž jde o samohlásky přední. Naopak u samohlásek /o, u/ se jazyk zasouvá dál do dutiny ústní a vznikají tak samohlásky zadní. Nutno podotknout, že díky slabšímu horizontálnímu pohybu jazyka může dojít k malému rozdílu v otevřenosti samohlásek. Porovnejme krátkou samohlásku /i/, která je otevřenější než dlouhé zavřenější /í/. (Palková, 1994: 171)

¹⁰ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 43

Tabulka 2

Nízké samohlásky	a (á)
Střední samohlásky	e (é), o (ó)
Vysoké samohlásky	i (í), u (ú)

Jestliže se podíváme naopak na posun jazyka ve směru vertikálním, opět začínáme u samohlásky /a/. Ta se ovšem nenachází v poloze střední, ale v pozici nízké. Jazyk se začne zvyšovat do středové polohy při realizaci samohlásek /e, o/, a při artikulaci vysokých samohlásek /i, u/ se téměř až dotýká tvrdého patra. Stejně jako u prvního rozdělení jsou i v této skupině dlouhé samohlásky pouhými zavřenějšími alofony samohlásek krátkých.

Podle tvaru retní štěrbiny rozdělujeme samohlásky na úzké a zaokrouhlené. V češtině obecně platí, že samohlásky přední a střední /a, e, i/ jsou úzké a samohlásky zadní /o, u/ se naopak vyslovují s retní štěrbinou zaokrouhlenou. (Palková, 1994: 171) Hlasy takto můžeme označovat jako labializované a nelabializované (Romportl, 1973: 46).

Co se týče výše zmiňované délky samohlásek, tak spolu krátké a dlouhé samohlásky přirozeně vytváří dvojice. Ony dlouhé samohlásky by oproti svým krátkým protějškům měly být zhruba dvakrát tak delší. (Cvrček, 2010: 44) Cvrček také upozorňuje, že „u většiny slov vede záměna délky pouze k deformaci zvuku slova, nikoli ke změně významu.“¹¹ Zajímavý je také fakt, že v češtině těžko najdeme samohlásky ve funkci iniciály. I když se může zdát, že se samohlásky /a/ vyskytuje na začátku mnoha slov „asi, až, ale...“, většina se váže ke slovům cizího původu „auto, autobus,...“. U samohlásky /o/ v iniciální pozici zase dochází v mluveném projevu k přidávání souhlásky /v/ (oči x voči). Jedinou častou iniciální samohláskou tak je samohlásky /u/. (Cvrček, 2010: 45)

V neposlední řadě nesmíme v systému českých samohlásek vynechat dvojhlásky neboli diftongy. Rejstřík českých dvojhlásek je opravdu nevelký. Ještě více chudě pak působí ve srovnání s čínštinou, která dvojhláskami (a vůbec vícehláskami) jen oplývá. Čeština totiž obsahuje pouze jednu dvojhlásku a tou je dvojhlásky /ou/. Pouze tato

¹¹ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 45

dvojhlaska je ryze česká. Pokud jde o další dvě dvojhlasčky /au, eu/, ty se vyskytují pouze ve slovech přejatých, tudíž jejich zařazení do inventáře českých samohlásek není úplně na místě. Ovšem i dvojhlasčka /ou/ je velkým fonologickým problémem, protože stále není jasné, zdali se jedná o jeden foném či o kombinaci fonémů. Nicméně z hlediska fonetického je dvojhlasčka /ou/ brána jako jeden segment. Diftongy za normálních okolností odpovídají délce dlouhých samohlásek. (Cvrček, 2010: 44) „*Během jejich trvání dochází k posunu artikulátorů z pozice určité hlásky směrem k pozici hlásky jiné.*“¹² Těsné postavení dvou samohlásek vedle sebe tvořících právě dvojhlasčku charakterizuje takzvaná tautoslabičnost. (Palková, 1994: 172) Taktéž rozlišuje fakt, zdali slovo obsahuje onu dvojhlasčku nebo jen spojení dvou hlásek. „*Tento kontrast je možno pozorovat také u dvojice proudit (téci proudem) a proudit (důkladně vyudit).*“¹³ Je rovněž možné si diftongy rozdělit na klesavé a stoupavé, podle umístění vrcholu diftongu. Mezi klesavé zařazujeme dvojhlasčku /ou/, ke stoupavým například /uo/. Již z toho je jasné. Že v češtině se klesavé diftongy nevyskytují. (Romportl, 1973: 60-61) V čínštině se ovšem s klesavými dvojhlasčkami setkáme.

V neposlední řadě čeština zahrnuje i hlásky, jež nemají oficiální status fonému. První z nich je takzvaná neutrální souhlásčka /ə/, kterou můžeme zachytit například při vyjmenovávání jiných písmen ([bə], [cə],...) nebo jako takzvaný hezitační zvuk jakožto váhání během promluvy. V druhém případě je však délka neutrální samohlásky /ə/ podstatně delší [ə:]. (Cvrček, 2010: 44) Hlásčka /ó/, případně dvojhlasčky /au, eu/ se v češtině vyskytují jen ve slovech cizího původu nebo v expresivních výrazech. Proto se váhá s jejich řádným zařazením do českého fonetického inventáře. (Palková, 1994: 196) (Cvrček, 2010: 44)

Souhlásčky

Index českých souhlásek je hned na první pohled o něco bohatší než seznam českých samohlásek. Zahrnuje celých jedenatřicet hlásek, jejichž výslovnostní podstata spočívá v utváření různých druhů překážek v artikulačním ústrojí. To umožňuje modifikovat výdechový proud a utvářet hlásky samotné. „*Artikulační i akustická podoba většiny souhlásek je poměrně stabilní a málo proměnlivá v závislosti na*

¹² CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 44

¹³ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 44

samohláskovém okolí.“¹⁴ Stejně jako samohlásky, i souhlásky můžeme rozdělit do několika skupin. Dělení je zde však o dost složitější. Předně je můžeme rozdělit na znělé či neznělé, dále na základě umístění překážky v nadhrtanových dutinách a podle charakteru této překážky. A v neposlední řadě podle postavení měkkého patra při artikulaci. (Palková, 1994: 208) Opět pro lepší přehlednost zanesu celý inventář souhlásek do tabulky. Tentokrát použiji tabulku Cvrčkovy Mluvnice současné češtiny, abych zaručila, že je rozdělení správné.

Tabulka 3

	Bilabiální	Labiodentální	Alveolární	Postalveolární	Palatální	Velární	Laryngální
Exploziv	p b		t d		tʰ dʰ	k g	ʔ
Frikativ		f v	s z	š ž		x ɣ	h
Afrikáty			c ʒ	č ʒ			
Frikativní vibranty				ř			

Výše uvedená tabulka značí takzvané obstruenty neboli šumové souhlásky. Jsou to tedy ty, při jejichž produkci se vytvářejí šumové složky. Jak vidíme, je jich z celkového počtu dvaatřiceti souhlásek celých čtyřiaadvacet. Jsme tedy schopni říci, že v češtině výrazně převažují souhlásky šumového charakteru. Na levé straně je vždy souhláska neznělá, zatímco na pravé se nachází souhlásky znělé. Pojdme se tedy podívat blíže na obstruenty než přejdeme ke zbytku inventáře.

Explozivní neboli hlásky závěrové spočívají v úplném zadržení výdechového proudu nějakým závěrem v dutině ústní nebo hrdelní. (Palková, 1994: 223) „*Během závěru buď nastane okamžik ticha (u neznělých exploziv), nebo se přes tkáň vokálního traktu ozývá hlasivkový tón (u znělých exploziv).*“¹⁵ Po uvolnění závěru nastává typický zvuk, který označujeme jako explozi. Mezi explozivami najdeme i určitá specifika jakou jsou například palatální exploziv /tʰ/ a /dʰ/. Je celkem jasné, proč se dají označit za zvláštnost, jelikož je kromě slovanských jazyků nenajdeme asi nikde. (Cvrček, 2010: 46) Navíc u palatál pozorujeme výraznější explozi, než u ostatních exploziv. (Romportl, 1973: 81) „*Pár [k, g] je zase zvláštní tím, že jeho znělý člen [g] se v domácí slovní*

¹⁴ PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Karolinum, 1994, s. 208

¹⁵ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 46

zásobě vyskytuje pouze jako znělá varianta /k/: někde [něgde].“¹⁶ Poslední raritou, kterou mezi explozivami najdeme, je hrtanová exploziva /ʔ/, kterou v češtině využíváme ve formě „rázu“, jenž naznačuje hranici dvou slov. „Ráz (často realizovaný právě laryngální explozivou) zajišťuje oddělené iniciální samohlásky od předchozí souhlásky. Například spojení k ovoci je lépe srozumitelné ve formě [kʔovoci] než ve formě [kovoci] nebo [govoci].“¹⁷

Další skupinu tvoří hlásky třené neboli frikativy. Jejich artikulace spočívá ve vytvoření zúžení na nějakém místě nadhrtanových dutin. (Palková, 1994: 227) Díky tomuto zúžení dochází k silným turbulencím, které způsobují vznik šumu, jenž je dál modifikován hlasovým ústrojím. Zřetelný šum vzniká výslovností ostrých /s, z/ a tupých /š, ž/ sykavek. (Cvrček, 2010: 46-47) Taková hláska /h/, která vzniká v samotném hrtanu, má šum téměř nezřetelný. Přesto jde však o hlásku znělou. Na místech, ve kterých dochází ke ztrátě znělosti (před hláskou znělou či před pauzou), z ní vzniká měkkopatrová (velární) hláska /x/ (například ve slově sních [sni:x]). (Cvrček, 2010: 47) Specifikum frikativ tvoří dvojice labiodentál /f/ a /v/. „Neznělé [f] bylo totiž do češtiny zavedeno především ve slovech přejímaných z jiných jazyků (dnes např. film,...), jinak se vykytovalo pouze výjimečně (fuj,...). Znělé [v] bylo původně aproximantou (...).“¹⁸ Palková uvádí, že hláska /v/ se běžně mezi aproximanty řadí, nicméně její tvoření se výrazně podobá tvoření souhlásek závěrových, obzvláště stojí-li na začátku slova či mezi samohláskami. (Palková, 1994: 211) Aproximanty jsou hlásky úžinové, jimž se budu věnovat u druhé skupiny souhlásek. Poslední dvojicí, kterou mezi frikativami najdeme je velární hláska /x/ a její alofon /ɣ/. Alofon /ɣ/ bývá většinou vyslovován jako neznělá velární frikativa /x/ (například lachtan [laxtan]), ale v jistých případech může přebrat znělost hlásky, která za ním následuje (například bych byl [bɪɣ bɪl]). (Cvrček, 2010: 47)

Třetí skupinou jsou hlásky polotřené neboli afrikáty, které jsou na rozhraní exploziv a frikativ, protože jejich způsob tvoření zahrnuje jak vytvoření závěru, tak zúžení. „Začínají úplným závěrem typickým pro explozivy a končí kritickým zúžením, které je typické pro frikativy.“¹⁹ V seznamu českých afrikát najdeme jen afrikáty

¹⁶ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 46

¹⁷ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 46

¹⁸ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 47

¹⁹ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 47

alveolární /c, č/ a jejich alofony /3, ž/, které se vyskytují ve slovech cizího původu „džungle, džem“. (Romportl, 1973: 97)

Čtvrtou, a artikulačně nejsložitější skupinou, jsou frikativní vibranty. Česky tedy třené kmitavé hlásky / / a /ř/, které bychom asi těžko hledali v jiných jazycích než je čeština. Jejich výslovnost spočívá v kmitání hrotu jazyka v místě, kde alveolární výstupek přechází v tvrdé patro. „Mnoho českých mluvčích si existenci neznělého [ ] ani neuvědomuje, neboť je pouhým alofonem fonému /ř/:před pauzou nebo jinou neznělou hláskou vyslovujeme tvář jako [tva:] (...).“²⁰ Znělé /ř/ se vyskytuje na začátku slova před samohláskou nebo mezi samohláskami. Kdežto neznělé / / bývá na konci slov a v blízkosti neznělé souhlásky. (Romportl, 1973: 96)

Tabulka 4

	Bilabiální	Labiodontální	Alveolární	Postalveolární	Palatální	Velární	Laryngální
Nazály	m	ɱ	n		ɲ	ŋ	
Centrální aproximanty					j		
Laterální aproximanty			l				
Vibranty (aproximativní)			r				

Inventář sonor neboli tónových hlásek, je o dost chudší, než seznam českých obstruent. Jak z tabulky vidíme, mezi sonory nenalezneme žádnou postalveolární, ani hrtanovou hlásku. Navíc si také určitě povšimneme, že oproti sonorám chybí u obstruent rys párovosti.

Nazály, česky nosovky, se utvářejí podobně jako frikativy nebo afrikáty úplným závěrem dutiny ústní. U nazál však nenastává výrazný moment exploze, neboť výdechový proud prochází přes svěřené měkké patro dutinou nosní. To, že proud vzduchu projde nosní dutinou, způsobí specifické zabarvení výsledné hlásky. (Cvrček, 2010: 47) „Zatímco /m/, /n/ a /ň/ jsou v češtině samostatnými fonémy, [m] a [ŋ] fungují jako alofony.“²¹ Hlásky /n/ je ve všech polohách hláskou alveolární, ovšem před veláry /k, g/ mění svůj charakter na veláru /ŋ/, která nemá status fonému, ale alofonu.

²⁰ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 47

²¹ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 48

(Romportl, 1973: 79) Alofon /m/ se zase objevuje před hláskami /m/, /f/ nebo /v/: tramvaj [tramvaj]. (Cvrček, 2010: 48) Jak navíc vidíme z umístění hlásek v tabulce, všechny nazály jsou znělé.

Další tři skupiny hlásek jsou, jak vidíme, zastoupeny pouze jedinou souhláskou. Hlávka /r/ je sice řazena mezi hlávky úžinové, nicméně úžina, která vzniká při artikulaci hlávky /r/ není příliš úzká a tudíž zde nevznikají potřebné turbulence k tomu, aby byla hlávka stoprocentně aproximativní. /r/ se navíc liší od /ř/ počtem kmitů. (Cvrček, 2010: 48) Zatímco u /r/ kmitne hrot jazyka 1-3 výrazněji, u /ř/ jsou kmity slabší, ale je jich více. (Palková, 1994: 212)

]

J. “²²

Aproximanta /j/ bývá problémem. Řadí se sice mezi souhlávky úžinové, ovšem vyvstává zde otázka, zdali by se neměla řadit do zvláštní skupiny zvané „polovokály“. To proto, že hlávka /j/ se nejen tvořením, ale i akustickou podobou, velmi podobá hlávce /i/. A pokud hlávku j prodloužíme, vznikne zvuk, který je téměř nerozeznatelný od prodloužené samohlávky i. (Palková, 1994: 211-212)

---

²² CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 48

Čínský standard a jeho vývoj

Než se pustím do samotného fonetického rozboru čínštiny, je nutné zmínit, že čínština jak ji známe dnes, prošla velkou řadou změn již od svých počátků. Podívejme se na češtinu. I na ní jsme schopni rozeznat spoustu obměn, ke kterým v průběhu jejího vývoje došlo. Samozřejmě je zde navíc čeština spisovná versus čeština obecná, nemluvě o místních nářečích. (Švarný, 1997: 12) Těchto problémů je ale v čínštině daleko více. Jak je známo, Čínská lidová republika je čtvrtým největším státem na světě, a proto je zde nezměrné množství „místních“ jazyků 土话, které má například každé větší město, ale hlavně oblastních dialektů 方言. Tyto dva pojmy však může být těžké od sebe navzájem odlišit, neboť se mohou překrývat. (Švarný, 1997: 18) Pro nás to však momentálně nepředstavuje problém, jelikož cílem této práce je srovnání úředního jazyka Čínské lidové republiky 普通话

, která se, ať se nám to líbí nebo ne, neustále mění. *„Za posledních sto let prošla Čína zásadními změnami. Tyto změny se nutně odrazily i v jazyce. Učebnice napsané před pouhými dvaceti lety dnes působí zastarale. Mnoho z toho, co se v nich dozvíte o užívání standardní čínštiny a dialektů, o přepisu do čínštiny do latinky, atd., už neplatí.“*²³

, kterému ale postupně lidé přestávali rozumět, neboť byl velmi

. „(...) vznikla otázka, která čínština se má tím „národním jazykem“ vlastně stát.“²⁴ V té době byl dokonce jmenován výbor, který byl pověřen vytvořením pravidel pro tento jazyk. Jak už tomu ale bývá, vyskytla se řada problémů. Výbor navrhnul takzvaný „smíšený jazyk“, který se nezakládal pouze na severních dialektech, ale výslovnostně se blížil i k řadě jiných. „(...) např. iniciální souhláska v a ng. Nebo počítal se slabikami, které byly v minulosti zakončeny souhláskami p, t, k.“²⁵ Což bylo značně nepraktické,

²³ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 13

²⁴ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 15

²⁵ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 15

protože jak později zjistíme, tyto aspekty ze severních dialektů vymizely již před staletími. Z toho důvodu se v roce 1924 lingvisté přiklonili k současnému dialektu, který se používal v hlavním městě Pekingu. Psaný jazyk byl rovněž nahrazen mluveným jazykem v rámci Májového hnutí, jehož jedním z cílů bylo právě odstranění psaného klasického jazyka z literatury pro svou nesrozumitelnost. V rámci vzniku Čínské lidové republiky v roce 1949 a ustanovené nové komunistické vlády, která by byla schopná efektivně řídit stát, bylo nutno stanovit konečné normy pro společný jazyk země. Konaly se proto konference, jež nakonec stanovily, že oficiální ja

stanovena také gramatika tohoto standardu, došlo ke zjednodušení mnoha znaků a pro oficiální přepis čínské výslovnosti do latinky byl uzákoněn pinyin, kterému taktéž předcházela řada nešťastných abeced, u kterých se zakrátko na chvíli pozastavíme. (Kane, 2009: 15-16)

Nebyla by to ale čínština, aby nedošlo k dalším těžkostem. Kulturní revoluce (1966-1976) znemožnila práci na jazykové reformě, avšak dle mého názoru šlo spíše o jazyk psaný, neboť v této době byla zakázána drtivá většina děl a spousta vzdělaných lidí byla nucena přestat psát. Ovšem v následujících letech, kdy konečně došlo k postupnému otvírání Číny světu, se čínský standard zase o něco změnil. (Kane, 2009: 16) „Dochází například k zastarávání mnoha slov a vzniku slov nových. Pozorujeme ale i další trend: řada starších výrazů přichází opět do módy.“²⁶

, nicméně není zcela shodná a nazývá se jinak. Ku příkladu Čínská republika na Taiwanu označuje standard jako 国语, v Singapuru se setkáváme zase s 华语

významu. , než jsou jí například čínské jižní dialekty, které bývají mnohdy považovány za samostatné jazyky. (Kane, 2009: 17-19)

---

²⁶ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 16

stanovena jakožto oficiální úřední jazyk, který se má používat nejen ve školách, ale i při oficiálních příležitostech a taktéž v masmédiích. Existují však výjimky ve velkých městech jako je například Šanghaj, kde ještě stále přežívá místní „šanghajština.

. Jde o obrovský posun oproti minulosti, kde jakýmsi někdejším standardem mluvili pouze úředníci a zbytek obyvatelstva se dorozumívalo ve svých vlastních dialektech. (Kane, 2009: 17-18) „*Putonghua se už dnes skutečně stala společným jazykem Číny v pravém slova smyslu.*“²⁷

Přepisy z čínštiny

Tato část práce se možná může zdát zbytečná, ale na druhou stranu je pinyin z fonetického hlediska skutečně důležitý. Jde totiž o jediný způsob, jak vůbec vyjádřit čínskou výslovnost v latince. Z čínských znaků toho totiž bohužel tolik nevyčteme. Jak jsem ovšem zmínila výše, pinyin zde nebyl od počátků a předcházely mu některé hybridní abecedy.

Když začali čínštinu do latinky přepisovat Evropané, vznikl pro každý národ zvláštní přepis pro ně blízký. V 19. století však došlo ke vzniku jednomu ze známějších předchůdců pinyinu – k vytvoření takzvané Wade-Gilesovy transkripce. Tento přepis nejprve zformulovat britský sinolog Thomas Wade, a o nějakou dobu jej upravil Herbert Giles. Ve své době patřila k nejrozšířenějším přepisům čínštiny, ovšem dnes se s ní můžeme setkat jen ve starších materiálech. (Kane, 2009: 22) Sama za sebe si trůfám říct, že mě tato transkripce mate. Na druhou stranu to ale může být hlavně z toho důvodu, že na ni nejsem zvyklá a denně ji nepoužívám. Uvedu alespoň malou ukázkou, jak tento přepis vypadá. Kompletní tabulku je možné vidět [zde](#).

Tabulka 5

Česká transkripce	Pinyin	Wade-Gales
čcha	cha	ch'á
čchüe	que	ch'üeh

²⁷ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 18

čan	zhan	chan
ťin	jin	chin

Nejenom Evropané se však pokoušeli o přepis čínských znaků. Sami Číňané na počátku 20. století vynalezli svou vlastní „Národní fonetickou abecedu“ Zhùyīn Zìmǔ 注音字母 (známou také jako Bopomofo), jejíž symboly připomínají jednu ze dvou japonských slabičných abeced – katakanu (/a/ ア, /ka/ カ, /sa/ サ,...). A i jejich vznik je podobný, i když Bopomofo vzniklo odvozením tahů znaků a katakana zjednodušením jejich částí. Tato abeceda však sloužila k pouhému zápisu výslovnosti jednotlivých znaků (symboly byly vždy umístovány na pravé straně znaku), ne pro zápisy celých textů. „*Dosud se s tímto systémem můžete setkat ve slovnících a v některých taiwanských učebnicích.*“²⁸ Ukázkou tohoto přepisu opět zanesu do tabulky. Je důležité uvědomit si, že jednotlivé značky mohou odpovídat více hláskám. Proto se některé slabiky zapisují více symboly, jako je tomu například v případě výše uvedeného xüan, jenž v rámci Bopomofo chápeme jako x + ü + an, tedy ㄒ + ㄩ + ㄢ. (Kane, 2009: 22-23) Výčet celé abecedy je možný k nahlédnutí [zde](#).

Tabulka 6

Pinyin	Bopomofo	Znak
an	ㄢ	安
wei	ㄨㄟ	位
diu	ㄉㄡ	丢
xüan	ㄒㄩㄢ	宣
ma	ㄇㄚ	妈

V roce 1928 byl však v Číně přijat nový oficiální systém přepisu – Gwoyueh romatzyh (Guóyǔ luómǎzì 国语罗马字) – česky znám jako „*Romanizační abeceda pro národní jazyk. Tento přepis má jeden zvláštní rys: pro vyznačení tónu nepoužívá číslice*“

²⁸ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 22

nebo speciální značky, ale vtěluje tón přímo do hláskového zápisu slabiky.“²⁹ Tato abeceda je pravděpodobně nejobtížnější, ale na druhou stranu zde nedochází k výskytu dvou stejných prepisů, proto nedochází k záměně jednotlivých slabik. Systém této abecedy však není úplně stejný a v tom právě spočívá její složitost. (Kane, 2009: 23) Podívejme se na tabulku, kterou Kane uvedl v Knížce o čínštině. Pravidla prvního tónu jsou stejná. U druhého tónu se však do slabiky „vtělují“ i jiná písmena, než pouze /w/, a u tónu čtvrtého se zase mohou přidávat i jiná kromě /h/. Rovněž u tónu třetího se pravidelně nezdvouje pouze poslední hláska slabiky. Dnes navíc můžeme narazit i na nové varianty této abecedy, ale ty se oficiálně neuchytily a pro nás jsou v tuto chvíli naprosto nepodstatné. Kane, 2009: 24) Srovnání pinyinu a Guóyǔ luómǎzi je dostupné na [této](#) stránce.

Tabulka 7

	1. tón	2. tón	3. tón	4. tón
Pinyin				
Guoyi luomazi	guo	gwo	guoo	guoh
Pinyin		tán		
Guoyi luomazi	tan	tarn	taan	tann
Pinyin		qíng		
Guoyi luomazi	ching	chyng	chiing	chinq

Po mnoha pokusech zavést v Číně ucelenou fonetickou abecedu byl v roce 1958 schválen pinyin (拼音). Je nutné o něm skutečně mluvit spíš jako o abecedě, než transkripci či prepisu, protože nezachycuje zvuky čínštiny naprosto přesně. (Kane, 2009: 24) „(...) z úsporných důvodů někdy vynechává určitou hlásku, nebo píše stejným písmenkem hodně odlišné zvuky atd.“³⁰

²⁹ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 23

³⁰ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 24

Historický vývoj čínštiny

Hned na úvod této části si musíme uvědomit fakt, že „(...) v jazyce došlo k pronikavým fonetickým změnám,“³¹ ale kvůli používání čínského znakového písma není zrovna snadné tento jev pozorovat. „Fonetické změny během vývoje se v tomto písmu prakticky vůbec neodrážejí.“³² Nicméně i přesto se odborníkům podařilo zjistit, jak vlastně čínská výslovnost vypadala už v dávných dobách. Profesor Wang Li (Wáng Lì 王力) rozděluje čínštinu na čtyři skupiny podle změn nejen fonetických, ale také lexikálních a gramatických. Rozeznáváme tedy: starou čínštinu, střední čínštinu, novou čínštinu a současnou čínštinu. (Švarný, 1997: 12-13)

Všechno, co o staré (nebo také archaické, jak ji nazývá Kane) čínštině 上古时期的汉语 (asi od poloviny druhého tisíciletí př. n. l. do 3. - 4. st. n. l.) víme, bylo zjištěno na základě rozboru jedné z nejstarších čínských literárních památek vůbec – z Knihy písní (诗经). V archaické čínštině byl kladen důraz na jednoslabičnost slov. Dalším důležitým faktem byla složitost tehdejší čínské slabiky. (Švarný, 1997: 13) „Podle B. Kalgrena předpokládáme pro období 800 - 600 př. n. l. přes 30 iniciál (...); finál (...) napočítáváme přes 200.“³³ „Je obecně přijímáno, že na začátku slabiky existovaly shluky souhlásek: ㄗ i „přijít“ se patrně vyslovovalo jako mleh a ㄗ „řeka“ jako krong.“³⁴ Oproti moderní čínštině, kde na konci slabiky můžeme najít jen souhlásku /n/, případně /ng/, se zde vyskytovaly i souhlásky /m, p, t, k/ (které se dnes ještě stále objevují například v kantonštině), ale navíc i souhlásky /b, d, r, h, g/. Pravděpodobně právě kvůli zániku souhlásek /b, d, g/ vznikl pozdější klesavý tón. Stoupavý tón zase patrně vznikl zánikem glotalizace samohlásky. (Kane, 2009: 87) Slova ve staré čínštině se nijak neskloňovala, ani nečasovala, ale nesou prý projevy dřívější flexe. V této době čínské znaky vyjadřovaly slova, která si byla blízká nejen výslovností, ale někdy i významem. Dodnes jich přetrvalo několik jako například 好

³¹ PRŮŠEK, Jaroslav. Slovník spisovatelů. Asie a Afrika I (A-J). Praha: Odeon, 1967, s. 77

³² ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 12

³³ ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 10

³⁴ KANE, Daniel. Kniha o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 87

tónu čtvrtém je sloveso „milovat“. Bohužel je však pro tuto dobu těžké označit, jak spolu souvisí fonetické alternativy a změna významu slov. V neposlední řadě bylo ve staré čínštině velmi těžké odhadnout, kde se nachází hranice slova, ačkoli tento problém je v čínštině stále nedořešen. (Švarný, 1997: 13-14) Kanadský lingvista Pulleyblank rovněž předpokládal, že „stará čínština neměla žádné otevřené slabiky.“³⁵

Po staré čínštině následuje, jak jsem zmínila výše, čínština střední 中古时期的汉语 (od 4. st. do 12. - 13. st.), ve které dochází ke zjednodušení soustavy jak iniciál, tak finál. Inventář finál byl zjednodušen na pouhých 130, oproti původnímu číslu, které se pohybovalo okolo dvou set. Z hlediska této práce je pro nás důležitý fakt, že v této době jsme schopni rozeznat čtyři tóny: „rovný“ 平声

, „stoupající“ 上声, „klesající“ 去声, „vcházející“ 入声

. A v neposlední řadě jsou zde velmi častá homonyma. Počet slabik, dříve rozlišených foneticky, se totiž zmenšuje z důvodu zjednodušování slabiky. Na druhou stranu u některých homonym dochází buď k tomu, že se slabika přestane v jednom významu používat, nebo se spojí do dvojslabičného, případně víceslabičného výrazu. Z toho tedy vyplývá, že střední čínština už není pouze jednoslabičným jazykem. (Švarný, 1997: 14)

Stejně tak nová čínština 近代汉语 (od 13. do 19. st.) vykazuje další fonetické změny, co se struktury slabiky týče. Slabika se opět zjednodušuje a celý systém se přibližuje dnešnímu jazyku. Iniciál značně ubývá. „*Tak např. ve starém období nacházíme iniciály /t/, /tch/, /d/, /dch/, ve středním období jen /t/, /tch/, /d/ a v době nové máme toliko /t/, /tch/.*“³⁶ Nejsou to však jediné změny, ke kterým u iniciál došlo. Tak například retné souhlásky jako je ku příkladu souhláska /p/ či /pch/, mohou v jistých pozicích (před dvojhláskou – iu – a podobně) splynout v novou souhlásku /f/. Oproti tomu souhláska /m/ v takovýchto pozicích mizí. U finál zjednodušení probíhalo tak, že mizely koncové souhlásky /p, t, k/ a souhlásky /m/ a /n/ splynuly v pouhé /n/.

³⁵ MEI, Tsu-lin. Tones and Prosody in Middle Chinese and The Origin of The Rising Tone. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, r. 1970, č. 30, Harvard-Yenching Institute, 1970, s. 88

³⁶ ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 15

Inventář hlásek v nové čínštině tedy činí jedenadvacet iniciál a čtyřiatřicet finál. Aby se zabránilo vzniku homonym vznikají více a více slova dvojslabičná z původních jednoslabičných slov. (Švarný, 1997: 15- 16) „*V takových dvojslabičných spojeních se některé slabiky často stávají prvky formálními (předponami, příponami apod.), přičemž většinou oslabují nebo i zcela ztrácejí svůj původní tón, stávají se atonickými, nepřízvučnými.*“³⁷ Pokud jde o tónický systém, ten se oproti předchozí fázi čínštiny, zkomplikoval. V důsledku odstranění znělých souhlásek se vytvořily další varianty předchozích čtyř tónů, které zase ale o nějakou dobu splynuly v tón jeden. Ovšem u „rovného“ tónu se zachovaly obě varianty. (Švarný, 1997: 16-17)

A jako poslední přichází na řadu čínština současná 现代汉语 (od Májového hnutí r. 1919 do dnešní doby), která nás bude předně zajímat. V tomto období se vytváří opět další víceslabičná slova. (Švarný, 1997: 17) „*Čínština je jedním z mála moderních kulturních jazyků, který se téměř obejde bez přejímání tzv. mezinárodních slov, uplatňuje se vliv evropských jazyků apod.*“³⁸ Základem úředního jazyka Čínské

vznik takzvaných kalků, což jsou slova utvořená z přesného překladu mezinárodně užívaných slov do čínštiny. (Švarný, 1997: 17) Jako příklad kalku si uvedme například osobní počítač = personal computer 个人电脑 = skyscraper 摩天楼 mótiánlóu.

Kane ve své knize rozděluje čínštinu trochu jiným způsobem. Ku příkladu uvádí, jak čínština vypadala za mongolské dynastie Yuan. Chán Kublaj za své vlády pověřil tibetského mnicha jménem Phagpa vytvořením grafického systému, kterým by bylo možné zapisovat nejen čínštinu, ale také tibetštinu a mongolštinu. A tak vzniklo takzvané Phagpovo písmo, které „(...) bylo sice úředně přijato, nikdy se však neujalo a zaniklo s pádem dynastie.“³⁹ Na druhou stranu, díky Phagpovu písmu existují

³⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 16

³⁸ ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 17

³⁹ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 92

doložitelné písemné památky o čínštině 13./14. století. (Kane, 2009: 92) Pro představu opět zanesu příklad do tabulky.

Tabulka 8

Znak	Fonetický přepis	Phagpova trans.	Iniciála
见	[k]	□	g-
群	[g]	□	k-
端	[t]	□	d-
定	[d]	□	t-
心	[s]	□	s-

中原音韵), „*kteřá podává přehled rýmů v tehdy populárních dramatech. Jejich jazyk byl fonologicky jednodušší a bližší dnešní moderní čínštině.*“⁴⁰ Důležitým aspektem pro přepis čínštiny do latinky byl taktéž příjezd jezuitů v době vlády dynastie Ming (1368-1644), na čemž se podílel jezuitský kněz Nicolas Trigault. Ten ve své transkripci zapisuje finálu /ng/ jako /m/. (Kane, 2009: 94)

⁴⁰ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 94

Čínský fonetický inventář

Při popisu fonetického inventáře češtiny jsme si vystačili s rozdělením listu hlásek na samohlásky (vokály) a souhlásky (konsonanty). U čínštiny je třeba postupovat trochu jinak. Předně je nutné popsat si strukturu čínské slabiky jako takové. Při popisu čínské slabiky tedy nemluvíme o samohláskách a souhláskách, nýbrž o iniciálách a finálách. Stručně řečeno, iniciály jsou souhlásky na začátku slabiky a finály v podstatě zbytek slabiky tvořen jednou či více samohláskami. Případně mohou finály zakončovat dvě souhlásky, a to je /n/ a /ng/. Zbytek souhlásek ve finální pozici slabiky již vymizel (jak jsem popsala výše). Ovšem narazíme také na slabiky, které neobsahují iniciálu (například 安 n „klidný, tichý“). Obecně v inventáři čínských slabik nalezneme podstatnou část slabik bez iniciály. A na druhou stranu může být iniciála ve slově pouze jedna. Nikdy dvě a více. (Švarný, 1968: 63)

K úplné struktuře čínské slabiky nám už zbývá jen věc poslední, ale neméně důležitá – tedy tón. Ve standardní čínštině máme tóny čtyři, ale různé dialekty se počtem tónů samozřejmě liší. Tóny jsou, co se čínské slabiky týče, důležité k rozlišení významu slov. Již výše jsem zmínila, že v čínštině nalezneme velké množství homonym, která nám pomáhají rozlišit právě tóny. K samotné charakteristice tónických slabik se však dostanu později, abych zde nevytvářela zmatky. Nyní nám stačí uvést si příklady stejně znějících slov, ale v jiném tónu. Opět použiji příklady z Kanea.

Tabulka 9

Tón	Znak	Pinyin	Význam
1. tón	师		učitel
2. tón	十		deset
3. tón	史		dějiny
4. tón	事		záležitost

Když si dáme dohromady dvě a dvě, jsme schopni zhruba vypočítat, kolik že to čínština vlastně slabik má. Co do iniciál jich v čínštině napočítáme jedenadvacet a finál

čtyřiatřicet. Ty se mohou dohromady pojit do zhruba čtyř set slabik, což když vynásobíme se čtyřmi tóny, dá nám to nějakých 1600 slabik. Ne však všechny finály se vyskytují ve všech čtyřech tónech, proto má čínština slabik pouze necelých 1300 (Kane, 2009: 142-143)

„Při popisu výslovnosti iniciál i finál si všímáme jak místa artikulace, tak i způsobu artikulace.“⁴¹ Dělení je tedy obdobné jako u hlásek českých, a stejně tak si všímáme i stejných artikulačních orgánů. Co je u čínštiny ale jiné než u češtiny, je rozlišení zdali daná hláska vznikla artikulací hrotu jazyka (舌尖) nebo hřbetu jazyka (舌面). (Švarný, 1998: 62) „V čínštině jak při artikulaci souhlásek, tak při artikulaci samohlásek je zvlášť důležité rozlišovat artikulace realizované hrotem nebo hřbetem jazyka (v češtině (...) vůbec neznáme samohlásky tvořené při aktivní artikulaci hrotu jazyka (...)).“⁴²

Iniciály

Iniciály jsou tedy souhlásky tvořící první část slabiky a ne nutně je ve všech slabikách či slovech, najdeme. Můžeme je dělit třemi různými způsoby. Podle: místa artikulace, artikulace kořene či hřbetu jazyka a způsobu artikulace. (Švarný, 1998: 63) Dle místa artikulace, „proti kterému artikuluje spodní ret, spodní zuby a jazyk“⁴³ se iniciály dělí na: labiály, dentoalveoláry, alveoláry, palatály a veláry. Na základě „artikulace té či oné části jazyka, artikulujícího proti klenbě dutiny ústní v oblasti od kořenů horních zubů až po tvrdé patro“⁴⁴ máme iniciály apikální (tvořené artikulací hrotu jazyka) a dorzální (tvořené artikulací hřbetu jazyka). A z hlediska způsobu artikulace zde rozeznáváme explozivny, afrikáty, frikativy a sonory. Mezi sonory se obecně řadí nazály, likvidy a vibranty. (Švarný 1998: 63-64) Souhrn iniciál podle místa a způsobu artikulace zanesu do tabulky a následně celý inventář popíšu.

---

⁴¹ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 62

⁴² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 62

⁴³ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 63

⁴⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 63

Použiji tabulku Švarného z Hovorové čínštiny v překladech III, ze strany 64. Z důvodu lepší přehlednosti a hlavně nerozdělení tabulky ve dvě, ji přikládám až na další stranu.

Tabulka 10

	Explozivy/Afrikáty (Neaspirované)	Explozivy/Afrikáty (Aspirované)	Frikativy	Nazály	Likvidy/Vibranty
Labiály	b [p]	p [ ]	f	m	
Dentoalveoláry (Explozivy/Sonory)	d [t]	t [ ]		n	l
Dentoalveoláry (Afrikáty/Frikativy) (Apikální)	z [c]	c [ ]	s		
Alveoláry (Apikální)	zh [č]	ch [ ]	sh [š]		r [ř]
Palatály (Dorzální)	j [ć]	q [ ]	x [ś]		
Veláry	g [k]	k [ ]	h [χ]		

Hned na první pohled si uvědomíme, že v soustavě čínských iniciál neexistují dvojice znělých a neznělých souhlásek, jak to známe v češtině. Pokud tedy hlásky /b/ vyslovíme jako [p] (jak by tomu být mělo) nebo jako [b] (jak tomu v mnoha případech dochází), nic se nestane, protože význam slova zůstane zachován. (Kane, 2009: 144) Ba naopak. Pokud tuto hlásku avšak vyslovíme s přídechem (malým /ch/ na konci) a vznikne nám [ ], už ke změně významu slova dochází. V čínštině totiž místo znělosti a neznělosti nacházíme dvojice aspirovaná (přídechová) – neaspirovaná (nepřídechová) souhláska. Kane charakterizuje přídech jako „*proud vzduchu, doprovázející výslovnost souhlásky. Objevuje se při uvolnění závěru. (...) Přídech malinko prodlužuje trvání souhlásky.*“⁴⁵ Naučit se výslovnost aspirovaných souhlásek není sice věc až tak těžká, ale na druhou stranu se opravdu nesmí zanedbávat. „*(...) nejlépe ji zvládneme tak, že budeme /p/, /t/ (...) spojovat s kratičkou měkkopatrovou třenou so*

/ prostě jako spojení dvou souhlásek t + ch např. v českém slově tchán, je hrubá chyba.“⁴⁶

V odstavci výše jsem zmínila, že v některých případech může dojít k jakémusi „získání znělosti“ běžné neaspirované souhlásky. V tomto případě hovoříme

⁴⁵ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 145

⁴⁶ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 64

o takzvané sonorizaci. Neznamená to však, že by souhlásky nabraly skutečné kvality znělých souhlásek. Je to pouze „poloznělost“. Iniciály, které se běžně vyslovují spíše sonorně, jsou /b, d, g/, a zvláště pak /z, zh, j/. (Švarný, 1968: 65) „*Chceme-li všechny uvedené souhlásky neaspirované závěrové a zejména polozávěrové vyslovovat v nepřízvučných slabikách správně, musíme jejich sonorizaci zachovat*

*t³/ 他的 „jeho“ je třeba vyslovovat téměř jako [d] (...).“*⁴⁷ Profesor Švarný však také uvádí, že se iniciály /z, zh, j/ mohou sonorizovaně vyslovovat i ve slabikách přízvučných. Sonorizace iniciál /b, d, g/ se používá převážně k „*vyznačení slabik nepřízvučných uvnitř slova nebo vyznačení slabik enklitických*“⁴⁸ u slov pomocných, které se nachází v těsné blízkosti přízvučných slabik. (Švarný, 1968: 65)

Nyní se podívejme na iniciály z hlediska místa tvoření. U labiál a dentoalveolár se nemusíme příliš trápit. Všechny se vyslovují obdobně, jako je tomu v češtině. Jediné, na co nesmíme při správné čínské výslovnosti zapomenout, je sonorizace hlásek /b, d, z/, za předpokladu, že se nachází v nepřízvučných slabikách / ve slově /*今天* /
J.“⁴⁹ O labiálách

jsem se dále dočetla, že byly velmi podstatné v prvotní fázi utváření čínštiny jako jazyka. „*Tvar rtů při vyslovování těchto písmen je viditelný pouhým okem.*“⁵⁰ Konkrétně to byly právě souhlásky /b, p, m/, které vznikly nejdříve, z nichž /m/ je pravděpodobně nejstarší a vznikly z něj jiné souhlásky jako například nazály /n/ a /ng/. Edkins uvádí, že například „víttr“ 风, se původně vyslovoval jako bam. (Edkins, 1887: 207-222) „*Důvodem, proč se ve starých kořenech ng neobjevuje se stejnou prominencí jako m je, že m bylo původně upřednostňováno pro svou viditelnost osobě, kterou mluvčí oslovoval.*“⁵¹ Podobně tomu bylo i u některých dalších souhlásek.

---

⁴⁷ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 65

⁴⁸ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 68

⁴⁹ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 65

⁵⁰EDKINS, J. Priority of Labial Letters Illustrated in Chinese Phonetics. The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, r. 19, č. 2, London: Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1887, s. 207

⁵¹EDKINS, J. Priority of Labial Letters Illustrated in Chinese Phonetics. The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, r. 19, č. 2, London: Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1887, s. 207

Dále jsou na pořadí iniciály dásňové - /zh, ch, sh, r/ - kde /zh/ je blízké českému /č/ a /sh/ českému /š/, avšak vyslovují se o dost tvrději. Při nacvičování prvotní výslovnosti pomáhá lehké před kousnutí spodní čelisti. Při

] z čehož

vyplývá, že se jedná o iniciálu aspirovanou. K dásňovým souhláskám, které se tvoří za pomoci artikulace hrotu jazyka, dále patří i vibranta /r/ (vyslovovaná jako [ř], případně až [ž]), která se však od českého /ř/ značně liší. (Švarný, 1968: 66) V čínštině se totiž na rozdíl od češtiny „*jazyk staví víceméně kolmo proti rozhraní dásňového výstupku a tvrdého patra*“⁵² a tudíž artikulace probíhá více vzadu, než je tomu u českého /ř/. A oproti českému /ř/ je čínské /r/ méně kmitavé. (Švarný, 1968: 66-67)

U souhlásek tvrdopatrových /j, q, x/, které se oproti dásňovým tvoří hřbetem jazyka, je zvláštní to, že je najdeme pouze „*před samohláskami /i/, /y/ a před finálami začínajícími těmito samohláskovými elementy /i/, /y/.*“⁵³ Artikulace těchto iniciál není zrovna jednoduchá. I tak ale tvoří jakési protějšky českým tvrdopatrovým souhláskám /d', t', ň/, i když se tvoří jinak, ale ve stejném místě. (Švarný, 1968: 67) Je potřeba nacvičování výslovnosti slabik s těmito finálami pečlivě nacvičit. Je totiž potom rozdíl mezi slovem 鞋 „boty“ a 学 „studovat“, kde se právě ono /u/ vyslovuje až jako /y/, proto je klíčové při výslovnosti palatálních souhlásek s finálou /u/ výrazně zakulatit rty. A naopak u finály /i/ je zase co nejvíce roztáhnout. (Kane, 2009: 147) U iniciál /j, q/ se hřbet jazyka přimáčkne k tvrdému patru, aby tak vytvořil „*závěr, při jehož uvolnění zazní krátce šum charakteristický pro polozávěrové souhlásky.*“⁵⁴ Frikativa /x/ se artikuluje obdobně, ale s tím rozdílem, že hřbet jazyka není na tvrdé patro přimáčknut úplně. (Kane, 2009: 146-149) Oproti tomu iniciály měkkopatrové /g, k, h/ opět nejsou až takovým problémem. Jediným rozdílem je, že k artikulaci dochází více vzadu, než je tomu u hlásek českých. „*Při /k/ je třeba v nepřízvučné slabice, zejména uvnitř slova, dbát sonorizace.*“⁵⁵ Zastavme se však u frikativy /h/. Tato finála

⁵² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 66

⁵³ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 67

⁵⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 67

⁵⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 68

se „vyslovuje nezněle a její standardní výslovnost se podobá českému *ch*, například ve slově *chasník*.“⁵⁶ Ovšem to by nebyla čínština, aby i u této hlásek nedocházelo k nějakým výjimkám. Opět záleží na mluvčím samotném, zdali hlásku /h/ vyslovuje jako [ch] nebo spíše až [h]. Správný standard je však [ch] tvořené o něco víc vzadu, než běžné české /ch/. (Kane, 2009: 149)

V závěru této části popisu čínských iniciál bych ráda uvedla, že v žádném případě nesmí dojít k záměně iniciály /x/ a /sh/. Zatímco jsme si řekli, že iniciála /sh/ je tvrdší české /š/, iniciála /x/ je něco mezi /s/ až měkkým /š/. Porovnejme si dvě slova. 师

„učitel“ a 西 „západ, západní“. Pokud jednotlivé iniciály zaměníme, nevznikne jen špatná výslovnost slabik, ale taktéž jakýsi hybrid, neboť finála /i/ se po polozávěrových a třených souhláskách nevyslovuje, ale objevuje se tu finála /ɿ/. (Švarný, 1968: 78) Tak tedy například slabika /shi/ se nečte jako [ši], ale jako jakési delší tvrdé [š].

Finály

Výše jsem zmínila, že finála je v podstatě vše, co následuje po iniciále a tvoří tak jádro slabiky. Může to být tedy pouze jedna samohláska, dvojhlaska nebo dokonce trojhlaska. Důležitým faktem taktéž je, že právě tato část slabiky bývá ovlivněná tónem. (Švarný, 1968: 68) Finály se dají dělit „na jednoduché samohlásky, dvojhlasčky sestupné a vzestupné, trojhlasčky, finály s koncovým /n/ a /ŋ/, a konečně sem přičteme finálu /ɤr/ s aktivní artikulací hrotu jazyka.“⁵⁷ Na začátku je opět důležité zanést inventář finál do tabulky. Použiji opět Švarného tabulky z Úvodu do hovorové čínštiny 1. První z nich uvedu tak, jak ji najdeme v knize samotné, neboť jde skutečně jen o výčet všech existujících finál. Tabulku najdete na straně 71.

Tabulka 11

jednoduché samohlásky	/u/, /-i/, (/̄-ɿ/), /-y/, /-ə/, /-a/ (/wu/, /ji/, -, /jy/, /ə/, /a/)
dvojhlasčky sestupné	/-ei/, /-ai/, /-ou/, /-au/

⁵⁶ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 151

⁵⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 70-71

	(/ei/, /ai/, /ou/, /au/)
dvojhlasíky vzestupné	/ie/, /-i - - / (-o/), /-ua/ (/je/, /ja/, /jyə/, /wo/, -, /wa/)
trojhlasíky	/-uei/, /-uai/, /-iou/, /-iau/ (/wei/, /wai/, /jou/, /jau/)
jednoduché samohlásky s koncovým /n, ŋ/	/-en/, /-an/, /-əŋ/, /-aŋ/ (/en/, /an/, /əŋ/, /aŋ/)
finály s koncovým /n, ŋ/ začínající s /i/	/-in/, /-ian/, /-iŋ/, /ianŋ/ (/jin/, /jan/, /jiŋ/, /janŋ/)
finály s koncovým /n, ŋ/ začínající s /u/	/-u ^ə n/, /-uan/, /-uŋ/, /-uaŋ/ (/wen/, /wan/, /wəŋ/, /waŋ/)
finály s koncovým /n, ŋ/ začínající s /y/	- /, /-yan/, /-yuŋ/ , /jyan/, /juŋ/)
finála s aktivní artikulací hrotu jazyka	/əɾ/ (vždy mimo spojení s jakoukoli iniciálou)

V tabulce jsou zachyceni všichni „zástupci“ jednotlivých skupin finál. Pod nimi v závorce jsou taktéž uvedeny jejich výslovnostní varianty, o kterých se samozřejmě zmíním. Tabulkám však ještě neodzvono, neboť je rovněž vhodné rozdělit si finály do několika skupin, ve kterých si uvedeme i jejich charakter (nízké, střední,...) Opět použiji Švarného tabulku ze stejné učebnice, ovšem ze strany 72. Rozdělím ji však na několik menších a k nim zvlášť poskytnu vysvětlení. V neposlední řadě – finály nalevo nazýváme finály zadní, finály ve středu jsou střední a finály napravo přední. Stejně tak nahoře najdeme finály vysoké, pod nimi střední a dole finály nízké. (Švarný, 1968: 71)

Tabulka 12

/u/	/y/	/i/ (/ǃ/)
	/ə/	
	/a/	

To, co vidíme v tabulce výše je základní vokalický trojúhelník, se kterým se student běžně setká na první hodině čínské fonetiky. Je opět velmi důležité jej dodržovat, aby nedocházelo ke špatné výslovnosti. Na první pohled se všechny tyto

jednoduché samohlásky zdají být velmi podobné těm českým, ale dochází zde k častým modifikacím. Čínština, na rozdíl od češtiny, nerozlišuje krátké a dlouhé samohlásky, ovšem v některých spojeních pozorujeme rozlišné délky. Systém jednoduchých samohlásek můžeme rozdělit podle polohy vertikální nebo horizontální, jak jsem zmínila výše. Budu tedy nyní postupovat podle roviny horizontální a to nejprve od samohlásek vysokých. „*Při posuzování umístění samohlásky v rovině horizontální si všímáme nejen polohy jazyka uvnitř dutiny ústní, ale také artikulace rtů.*“⁵⁸ Toto je věc velmi závažná a proto se k ní samozřejmě vyjádřím. Nejprve se však podívejme na zadní vysokou samohlásku /u/, jenž nebývá příliš velkým problémem například ve slově 小路 „cestička, stezka“, kdy je prakticky stejná jako české /u/. Kane však uvádí, že „*jestliže za u následuje ještě další samohláska, je ho třeba vyslovit velmi kratičce, jako w (...)*“⁵⁹ Toto /w/ zde vystupuje jako samohláska a jeho výslovnost připomíná /w/ v angličtině. Jako příklad si můžeme uvést slovo 中国 „Čína“, kde ono /guo/ vyslovujeme jako [g^wo]. (Kane, 2009: 156) A v neposlední řadě je zde střední finála /ü/, která je v tabulce uvedena jako /y/. Už jsem o ní mluvila výše, „*vyslovuje se s polohou jazyka celkem jako při /i/, rty se však při ní výrazně zaokrouhlují a sunou vpřed (...)*“⁶⁰ Znovu tedy pro jistotu zdůrazňuji, že nesmí dojít k záměně /i/ a /ü/ (你 „ty“ X 女 „žena“). Některé iniciály (například toto zmíněné /n/) se mohou pojit i s běžným /u/, pak tedy pozor na 你 „ty“ X 女 „žena“ X 努 „vyvíjet, usilovat“. Zás a znovu proto odkazují na fonetickou tabulku, neboť je nutné vědět, že například po tvrdopatrových iniciálách není třeba nad /u/ psát v pinyinu přehlásku, protože po tvrdopatrových souhláskách se /u/ vždy čte jako /ü/.

Podobně je to u přední vysoké finály /i/. Ta je rovněž totožná s běžným český /i/. Ale stejně jako čínské /u/, i čínské /i/ má své alofony. Ku příkladu ve slově 李 „švestka“, „*tedy po většině souhlásek se i vyslovuje jako obyčejné dlouhé české í.*“⁶¹ Na druhou stranu ale zase v některých slovech jako je 零 „nula“ jde spíš o normální

⁵⁸ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 69

⁵⁹ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 156

⁶⁰ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 72

⁶¹ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 154

krátké /i/. Toto /i/ může stejně tak vystupovat i jako polosamohláska blížící se nepatrnému /j/, v případě že za ním následuje ještě jiná samohláska jako například ve slově 俩 „dva“, kde je hlavní samohláskou /a/. Zde však jde spíše až o sestupnou dvojhlásku /ai/, než o jednoduchou samohlásku /i/. Posledním alofonem /i/ je /ɨ/, o kterém jsem již také mluvila výše v souvislosti s /i/ například za hláskou /sh/. (Kane, 2009: 155-156) Stručně řečeno, alofon /ɨ/ „se vyskytuje jen po polozávěrových a třených souhláskách /z/, /c/, /s/, /zh/, /ch/, /sh/ a po vibrantě /r/.“⁶² Při artikulaci této finály zůstává jazyk ve stejné poloze jako u předchozí souhlásky „tj. jeho hrot zůstává zdvižen; oddaluje se jen nepatrně od rozhraní zubů a dásňového výstupku (...) a to jen natolik, aby právě přestal znít souhláskový šum.“⁶³ Tudíž „daný zvuk bude vlastně jen znělým prodloužením předchozí souhlásky.“⁶⁴ U této finály však najdeme ještě jeden zajímavý fakt. Finála /ɨ/ po dásňových iniciálách /zh, ch, sh, r/, není stejná jako /ɨ/ po sykavkách /z, c, s/. Pinyin však tento jev nijak nezachycuje. Oproti tomu jej můžeme vidět ve Wade-Galesově přepise: 纸 „papír“ je ve Wade-Galesovi zachycován jako [chih³], kdežto 字⁴]. Proto i když Wade-Gales vypadá na první pohled strašidelně, není vůbec na škodu jej ovládat. (Kane, 2009: 155)

V neposlední řadě si povšimneme finály /ə/, kterou nazýváme střední středová z toho důvodu, že „jazyk není posunut ani vpřed, ani vzad, a není to samohláska ani vysoká, ani nízká.“⁶⁵ Je velmi temně zabarvená a nikdy si ji nesmíme splést s finálou /ɨ/ (事 sh „záležitost“ X 社 „společnost, sdružení“). Pokud si vzpomínáte, tuto samohlásku jsem již zmiňovala u fonetického inventáře češtiny, ovšem s tím rozdílem, že v čínštině na běžné české /e/ jakožto jednoduchou samohlásku nenarazíme. (Kane, 2009: 154) Švarný uvádí, že „její artikulace se působením koncových elementů

⁶² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 78

⁶³ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 78

⁶⁴ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 155

⁶⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 72

předních posunuje dopředu, působením koncových elementů zadních se posunuje dozadu (...).“⁶⁶ Je tedy nutné nácvik výslovnosti finály /ə/ nezanedbávat.

Poslední jednoduchou samohláskou je /a/, které zapisujeme spíš jako /ɑ/, poněvadž „*se artikuluje poněkud více vzadu než obdobná samohláska česká.*“⁶⁷ Stejně jako u /i/ lze ale i u /ɑ/ pozorovat různé délky. Pokud je /ɑ/ jedinou finálou, nebo zkrátka a dobře jednoduchou samohláskou, blíží se českému dlouhému /á/ (například ve slově 八 „osm“). (Kane, 2009: 153 „*Pokud však za a následuje n nebo i, měli byste samohlásku a vyslovit krátce,*“⁶⁸ jako například ve slově 半 „polovina“. /n/ a /i/ jsou navíc hlásky vyslovované vpředu, a proto je toto /ɑ/ více samohláskou přední. Podobně /ɑ/ ve spojení s koncovou souhláskou /ŋ/ získává temnější zabarvení. Ovšem to už opět nemluvíme o /ɑ/ jakožto jednoduché samohlásce, ale o jiném typu finály. (Kane, 2009: 153)

Tabulka 13

/ou/		/ei/
	/au/ /ai/	

Tabulka 14

/ (o/)		/ie/
	/yə/	
/ua/		/ia/

Dvojhlásky, nebo také diftongy, jsou v čínštině dvojího typu: sestupné a vzestupné. Vzestupných je hned na první pohled více. Hned na začátku upozorňuji, že všechny čínské dvojhlásky se liší od českých. A v žádném případě je člověk nemůže artikulovat jako sled dvou hlásek, jelikož se jedná pouze o jednu finálu.

⁶⁶ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 70

⁶⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 72

⁶⁸ KANE, Daniel. Knižka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 153

přes kratičké /y/ sklouzneme k /ə/ (jež se ve výslovnosti blíží k [e] (...)).“⁷³ Musíme se tedy vyhybat zaměňování dvojhlásky /yə/ s /ie/ a vůbec je třeba samohlásky /i/ a /u/ vyslovovat spíše klouzavě, než úplně jako tvrdé české /j/ a /v/. Nutno ovšem také zmínit, že /e/ obsaženo v těchto dvojhláskách je daleko blíže českému /e/, než samostatné čínské /ə/. (Švarný, 1968: 76)

Tabulka 15

/iou/		/uei/
	/iau/ /uai/	

O trojhláskách jako takových toho není moc co říci, neboť jde v podstatě o kombinaci dvojhlásek s klouzavým /i/ nebo /u/. Konkrétně jde „o sestupné dvojhlásky /ou/, /au/, /ei/, /ai/, kterým předchází krátké, klouzavé /i/ (končí-li finály elementem /-u/, tedy: /iou/, /iau/) nebo krátké, klouzavé /u/ (končí-li finály elementem /i/, tedy: /uei/, /uai/.“⁷⁴ O artikulaci počátečních složek jsem již hovořila několikrát, a pro trojhlásky platí úplně to samé, takže opět nemá cenu to všechno znovu opakovat. Z tabulky však vidíme, že index čínských trojhlásek opět tvoří jakýsi pomyslný lichoběžník. Možná však stojí za zmínku jistá modifikace finál /iou/ a /uei/, ke které dochází v 1. a 2. tónu. Tyto dvě finály se

- - J.“⁷⁵

Tabulka 16

/əŋ/	/en/
/aŋ/ /an/	

Nejprve si musíme uvědomit, že nazývat finály /n/ a /ŋ/ koncovými souhláskami, jako jsem tak doposud činila, není úplně přesné. Švarný je charakterizuje „spíše jako

⁷³ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 75

⁷⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 75

⁷⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 74

nosové elementy.“⁷⁶ To proto, že při výslovnosti slabik s těmito prvky nedochází úplně k pevnému závěru na tvrdém (případně měkkém) patře, ale právě naopak – závěr u těchto finál je zřetelně slabší, někdy může dokonce i chybět, (Švarný, 1968: 76) a proto „*se vystříháme toho, abychom tyto elementy vyslovovali explozivně.*“⁷⁷ Mezi nejčastější artikulační chyby u těchto finál bývá výslovnost malého /k/ nebo /g/ po finále zakončené elementem /ŋ/. (Švarný, 1968: 76) Pro studenty, kteří se nikdy předtím s nosovkami nesečkali, se jakožto tradiční příklad uvádí /ŋ/ ve slově banka. V tomto slově se zkratka nedá vyslovit jasně a zřetelně /n/, pokud se o to vyloženě nesnažíte. Švarný rovněž uvádí jako vhodné slovo pro procvičování, slovo „ping-pong“ nebo „Pankrác“, Kane dodává ještě ženské jméno „Hanka“. U koncového prvku /n/ zase musíme dbát na to, abychom jej nevyslovovali příliš tvrdě anebo, jak uvádí Švarný, na konci „*nenechali zaznít krátkou neurčitou samohlásku, jak se to v češtině často děje ve výslovnosti slov sen (...), kdy ve zřetelné výslovnosti vlastně vyslovujeme [sen^o] (...).*“⁷⁸ Podstatou tohoto čínského /n/ je, aby jazyk zůstal na dásňovém výstupku, případně mu zůstal přiblížen. (Kane, 2009: 151) „*Jazyk nesmí „uskočit“ – zůstává ve své pozici!*“⁷⁹

Teď již ale zpět k popisované materii jednoduchých samohlásek zakončených právě složkou /n/ nebo /ŋ/. Ovšem nemohu k nim říci mnoho. V podstatě si z tabulky a předchozích poznámek ohledně předního a zadního /a/ odvodíme, že vlivem zadního /ŋ/ se /a/ posunuje dozadu a tudíž je vyslovováno jako /ɑ/. A naopak artikulací předního /n/ se posunuje dopředu, tudíž mluvíme o předním /a/ jako tomu bylo například u dvojhásek sestupných. Podobně je tomu i při realizaci hlásky /e/, jenž u předního /n/ připomíná až české /e/, ovšem ve spojení s koncovým elementem /ŋ/ se opět posunuje dozadu a získává temné a hluboké zabarvení. Jsme tedy schopni říct, že modifikace hlavní samohlásky ve finále vlivem koncových elementů /n/ a /ŋ/ je obdobná, jako u

---

⁷⁶ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 75

⁷⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 72

⁷⁸ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 76

⁷⁹ KANE, Daniel. Knižka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 151

působení prvků /i/ a /u/. Musím však upozornit, že „*modifikace se v transkripci pchin-jin nijak neprojeví, je však třeba je zachovávat.*“⁸⁰

Tabulka 17

/uŋ/	/u ^ə n/
/uaŋ/ /uan/	

Tabulka 18

/iŋ/	/in/
/iaŋ/ /ian/	

Finály tohoto typu jsou poměrně podobné, proto považuji za zbytečné se o nich vyjadřovat zvlášť. Přesto – když se podíváme na první tabulku, mezi nízkými finály najdeme /uaŋ/ a /uan/. Na těch není nic příliš složitého. Snad jen fakt, že ono /u/ je zde opět klouzavé jako například u vzestupné dvojhlásky /ua/. (Švarný, 1968: 77) Problém však vyvstává u finály /u^ə n/, kde „/u/ zůstává hlavním elementem finály a střední středová samohláska mezi /u/ a /n/ zaznívá jen jako krátký neurčitý samohláskový element [ə] (...).“⁸¹ Jestliže však finála /u^ə n/ vystupuje jako samostatná slabika, její prostřední člen se stává hlavním prvkem finály a vyslovuje se až jako /wen/. Podobně se artikuluje i samostatná finála /uŋ/, která zní jako /wəŋ/. (švarný, 1968: 77) K finálám s koncovým /n/, /ŋ/ začínající samohláskou /i/ se Švarný příliš nevyjadřuje, neboť ani není třeba. Samohláska /i/ ve finálách /in/ a /iŋ/ „vzniká splynutím mediály /i/ (...) s hlavní středovou samohláskou finály, jež se zde rovněž realizuje jako /i/,“⁸² tudíž zde nevyvstává takový artikulační problém jako u finál začínajících samohláskou /u/. Nesmíme však zapomenout, že pokud finály tvoří slabiku samostatně, /i/ se realizuje jako /y/. Z /in/ tedy bude [yin], případně /iŋ/ čteme jako [yiŋ]. Švarný však speciálně upozorňuje na finálu /ian/, kde „je /a/ výrazně přední a dosti vysoké“⁸³ natolik, že

⁸⁰ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 73

⁸¹ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 77

⁸² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 74

⁸³ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 77

připomíná otevřené /e/, tedy neuděláme chybu, budeme-li ho vyslovovat jako běžné české /e/.

Tabulka 19

/yʊŋ/	/
/yan/	

Těchto finál je nejméně a opět tvoří onen pomyslný vokalický trojúhelník, a „vyskytují se pouze po iniciálách /j, q, x/ nebo tvoří samostatně slabiku.“⁸⁴ Pokud finály /yʊŋ/ a /yan/ netvoří slabiku samostatně, počáteční /y/ vyslovujeme krátce a klouzavě. Oproti tomu v případě, kdy je finála /yʊŋ/ jako samostatnou slabikou, /y/ nahrazuje krátké a klouzavé /i/, „které přepisujeme pomocí /j/ : /juŋ/.“⁸⁵ U finály /yan/ v tomto případě zůstává /y/ zachováno, ovšem v menší míře, a tudíž se v přepisu taktéž uvádí - /, kde je počáteční /y/ hlavním elementem i v případě, že je finála samostatnou slabikou. Mezi /y/ a /n/ nicméně slyšíme nepatrnou samohlásku /i/, „která vzniká (...) tím, že se předčasně zruší zaokrouhlení rtů při y,“⁸⁶ jak tomu bylo například u finály /u^o

/ tvoří samostatnou slabiku, dochází k tomu samému případu jako u finály /yan/. (Švarný, 1968: 77-78)

Zvláštní skupinu finál dále ještě tvoří finály s aktivní artikulací hrotu jazyka neboli kakuminální finály. Jde o typ artikulace, který čeština nezná, proto to může být pro studenty zprvu složitá. Patří sem již několikrát zmiňovaná finála /ɛ/ a finála /ɛr/. O první z nich už jsem se zmiňovala dosti, proto přejdu rovnou k finále /ɛr/. Důležité je hned na začátku si uvědomit, že „tato finála se nespojuje s iniciálou a tvoří vždy samostatnou slabiku.“⁸⁷ Artikuluje se poměrně jednoduše. V podstatě hned na začátku finály se hrot jazyka zvedne vzhůru směrem k místu, kde tvrdé patro přechází v měkké, ale ne natolik, aby jej rozkmital výdechový proud, neboť v případě /ɛr/ se nejedná o vibrantu jakou je české /r/. (švarný, 1968: 79) Používání koncového /ɛr/ označujeme

⁸⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 75

⁸⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 77-78

⁸⁶ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 77

⁸⁷ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 79

jako 儿化 „erizací“ a jedná se o artikulaci nepovinnou, ale typickou pro pekingský dialekt. (Švarný, 1998: 77) Ovšem pozor na užití. I když Kane tvrdí, že kromě slovesa 玩 wánr „hrát si“, se u jiných sloves nepoužívá, už jsem slyšela i erizované sloveso „mít rád“ 喜欢 喜欢儿 . Pokud slabika končí na /i/, „toto i se ve výslovnosti vypouští: 小孩儿

„⁸⁸ Stejně tak pokud slabika končí na koncový element /n/] jen jako [ ]. Rozhodně však napomáhá rozlišit význam homonymních slov jako je například 画 , což může znamenat sloveso „malovat“, ale i podstatné jméno „obraz“. Přidáním erizace tedy jasně naznačíme, o co se jedná. Případně obě slova spojíme do spojení 画画儿 „malovat obraz“. (Kane, 2009: 152-153)

Poslední věcí, kterou bych ráda zmínila před tím, než přejdu k popisu tónů, je délka slabik. Tuto otázku už jsem zlehka odpověděla během popisu finál, avšak stojí za zmínku si tento problém zobecnit. Jak jsem řekla, čínština nemá přímo krátké a dlouhé samohlásky, jak je tomu v češtině. A za stejných prozodických podmínek („tj. *stejná přízvučnost, stejný počet slabik v daném rytmickém segmentu, postavení před pauzou nebo uvnitř rytmického kóla atd.*“⁸⁹) jsou tedy všechny slabiky stejně dlouhé, ať už jde o jednoduchou samohlásku nebo o trojhlásku. Pokud říkáme jednotlivá slova jen tak za sebou, bude se délka lišit (třetí tón je zpravidla nejdelší, zatímco čtvrtý bývá nejkratší), ale v souvislém mluveném projevu se rozdíl vyrovnávají a nejdelší bývají slabiky, které mluvčí zdůrazňuje. Tímto problémem se zabývá lingvistická disciplína, které říkáme prozodie. (Švarný, 1998: 80)

Tóny

Pro kompletnost popisu čínského fonetického inventáře samozřejmě nemůžeme ignorovat tóny. Právě proto, že jde o podstatný prvek promluvy v čínštině, jej při studiu nemůžeme zanedbávat. Slýchávala jsem od spolužáků, kteří již v Číně pobývali, že tóny

---

⁸⁸ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 153

⁸⁹ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Hovorová čínština v příkladech III. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 80

samotné Číňany zase až tolik nezajímají. Další část však tvrdí, že promluva bez jakékoli snahy o tónování je pro Číňany nesrozumitelná. Jelikož jsem ještě v Číně nebyla, nemohu tento fakt objektivně posoudit, avšak subjektivně se přikláním spíše až k názoru druhému. Je sice pravda, že v plynulé mluvně je člověk nucen spoustu tónů vypouštět na úkor prominentních slov (slabik), nicméně úplné vypuštění tónů mi přijde nemyslitelné. V neposlední řadě si musíme uvědomit, že i v češtině máme jakousi melodii hlasu, „*vůbec se jí však nepoužívá k rozlišování významu slov nebo morfémů.*“⁹⁰ Francouzský lingvista Haudricourt rovněž upozorňuje, že „*se tónový systém ve vietnamštině a čínštině vyvinul během ztrácení se jistých koncových konsonant.*“⁹¹ O tónech a jejich spojeních ve slovech je toho možné říci skutečně mnoho, ovšem cílem této práce není popis čínského tónového systému. Proto se jen stručně vyjádřím k jednotlivým tónům a jejich případnému ovlivňování sebe sama.

První tón (vysoký rovný) není nijak zvlášť problematický, co se výslovnosti týče, ale na druhou stranu jej nesmíme podceňovat a vyslovovat jej skutečně vysoko. Rovněž nám při jeho výslovnosti nesmí zakolísat hlas, neboť „*je i síla hlasu stejnoměrně rozložena na celou dobu trvání slabiky.*“⁹² Oproti slabikám v ostatních tónech jsou však slabiky v tónu prvním nejnepjatější a taktéž o něco zavřenější, ne však nejdelší. (Švarný, 1968: 68) Pokud však vyslovujeme slabiku v prvním tónu izolovaně (tedy ne v promluvovém úseku), na konci slabiky může dojít k mírnému poklesu hlasu. (Švarný, 1998: 38) V češtině na podobný jev můžeme narazit například při počítání: jedna, dva, tři..., „*jestliže váš hlas bude dost vysoký (...), číslovky budou mít stejnou melodii jako čínský první tón.*“⁹³

Správnou výslovnost druhého tónu (stoupajícího) vyučující běžně přirovnávají k otázkové intonaci („Co? Jak? Proč?“). S tím, jak u výslovnosti tohoto tónu stoupá melodie, se rovněž zvyšuje i síla hlasu. Pozor na to, že silový vrchol slabiky v druhém tónu není téměř na konci, ale krátce před ním. (Švarný, 1968: 69) V druhém tónu „*je*

---

⁹⁰ ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. Úvod do studia hovorové čínštiny. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 37

⁹¹ MEI, Tsu-lin. Tones and Prosody in Middle Chinese and The Origin of The Rising Tone. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, r. 1970, č. 30, Harvard-Yenching Institute, 1970, s. 87

⁹² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 68

⁹³ KANE, Daniel. Knižka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 157

slabika dosti protažena a vcelku poměrně napjatá.“⁹⁴ Obdobně je na tom čtvrtý tón (klesající), který je jako by opakem tónu druhého. Místo otázky si můžeme představit nějaký emoční výlev nad někým/něčím („Fuj!“), neboť zde přecházíme z vysoké polohy slabiky do nízké. To znamená, že zde dojde k opačnému jevu, než tomu bylo u tónu druhého. Místo toho aby síla a melodie hlasu stoupaly, klesají. (Švarný, 1968: 69) „*Slabiky ve 4. tónu jsou ze všech slabik nejkratší; nicméně (...) delší než kterákoli slabika zcela atónická.*“⁹⁵ Za atónické slabiky můžeme považovat například partikule na konci věty (吗 [ma], 吧 [ba], 呀[ya],...), ne však například zájmena (我 [wǒ], 你 [nǐ], 他 [tā]), které v běžné mluvě nijak zvlášť nezdůrazňujeme, ale naopak jejich tóny redukuje. Jde tedy o slabiky oslabeně tónické!

Nejproblematictější ze všech čtyř čínských tónů je tón třetí (klesavo-stoupavý), což mohu sama potvrdit z vlastní zkušenosti. Od ostatních tří tónů se liší v tom, že slabiky nejsou napjaté, ale spotřebovává se zde větší množství artikulační energie. To proto, že je nutné udržet hlasivky v nízké a hluboké poloze. Síla hlasu zde kolísá a vyslovování slabiky v tomto tónu jsou nejdelší. (Švarný, 1968: 69) Je však možné ho realizovat ve třech různých provedeních. V případě, že slabiky ve třetím tónu vyslovujeme izolovaně či před pauzou v promluvě, vyslovujeme ho se zřetelným stoupnutím ke konci slabiky. Jeho druhou variantou je takzvaný „půltřetí tón“, ve kterém koncové stoupnutí zaniká vlivem následující slabiky v prvním, druhém nebo čtvrtém tónu. Pokud za sebou následují dvě slabiky v tónu třetím, dochází v první z nich k zániku třetího tónu a změny na tón druhý. Není to tedy přímo varianta tónu třetího, ale spíše právě ono ovlivňování jednoho tónu druhým. (Kane, 2009: 158-159)

Rovnou tedy na vzájemné ovlivňování tónů navážu. Uvedu tedy nejprve příklad případu, na nějž jsem upozornila výše. Ke změně třetího tónů na druhý dochází už i v nejběžnějších případech jako je prostý pozdrav „dobrý den“ 你好

[. Tato změna se však nikdy nezaznamenává v pinyinu. K dalším dvěma případům této „asimilace“ dochází u číslovky 一 „jedna“ a „záporky“ 不 .

⁹⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 69

⁹⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 69

Pokud číslovku jedna vyslovujeme v izolovaném stavu, jde o krásný první tón. Ve spojení s tónem prvním, druhým a třetím se však mění na tón čtvrtý. Tudíž například spojení „jeden den“ 一天]]. Naopak se číslovka jedna

ve spojení s tónem čtvrtým mění na tón druhý. Slovní spojení „jeden měsíc“ 一月

]]. U záporky dochází ke změně, pokud za ní následuje slabika ve čtvrtém tónu. Tak tedy „nechci“ 不要

]]. (Kane, 2009: 159-160) Mějme však na paměti, že „*tyto tónové změny se ve standardním pinyin nezachycují,*“⁹⁶ i když na to v některých materiálech narazit samozřejmě můžeme.

---

⁹⁶ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 160

Srovnání fonetického inventáře češtiny a čínštiny

V poslední kapitole je mým úkolem porovnat oba předem popsané fonetické inventáře. Podíváme se na jednotlivé složky obou seznamů a ukážeme si, v čem se shodují a v čem se právě naopak liší. Budu postupovat podle jednotlivých skupin od exploziv až po likvidy, a vše opět doplním tabulkami pro lepší představu.

Tabulka 20

	Labiály	Alveoláry	Dentoalveoláry	Palatály	Veláry	Laryngály
Čeština	p b	t d		ʈ ɖ	k g	ʔ
Čínština	b p		d t		g k	

Hned první věc, která člověku padne do oka při pohledu na české a čínské explozivy je způsob zápisu. Když se podíváme například na labiály, tak u češtiny jsem jasně napsala dvojici /p, b/ jakožto hlásku neznělou – znělou. Už jsem však zmiňovala, že tento problém čínština nezná, ale právě naopak má dvojice neaspirovaná – aspirovaná. A právě proto jsou hlásky /b, p/, které v čínštině čteme jako [p] a [pch], uvedené v opačném pořadí. Rovněž vidíme, že se oba inventáře shodují pouze v labiálách a velárách, dále se již liší. Podívejme se tedy na dvojici hlásek /t, d/, případně /d, t/, pokud se jedná o čínštinu. Člověku možná nepřijde rozdíl mezi dásňovými a zubodásňovými hláskami příliš veliký, ale přeci jen tam je. U českého /t, d/ „se tvoří závěr přimknutím okrajů jazyka podél celého okraje patra k dásním. (...) za hlavní místo dotyku je třeba pokládat rozhraní zubů a dásní (u t), popř. přední část alveolárního výstupku (u d).“⁹⁷ Naopak při výslovnosti těchto hlásek v čínštině je jazyk umístěn právě na rozhraní zubů a dásňového výstupku. Je to v podstatě logické, neboť u českého /d/ míří špička jazyka výše, než u čínského /t/. Řekněme tedy, že u hlásky /d/ se v podstatě v obou systémech shoduje, zatímco hláska druhá se rozchází. Větší problém nastává u skupiny palatál. I když v čínštině nacházíme obdobu českých palatálních souhlásek /tʰ, ɖʰ/, nejedná se o explozivy, ale o afrikáty. Při českém /tʰ, ɖʰ/ se „hrot jazyka opírá o dolní řezáky a tímto postavením usnadňuje pohyb jazyční masy vzhůru k paterní klenbě.“⁹⁸ U čínských variant je však „hrot jazyka volně spuštěn“⁹⁹ a artikuluje zde

⁹⁷ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 77

⁹⁸ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 187

přímo hmota jazyka. Znamená to tedy, že čínské hlásky nemůžeme zařadit mezi explozivy, neboť u nich nevzniká úplný trvalejší závěr. Jako poslední je zde laryngální (neboli hrtanová) hláska /ʔ/, která je něčím, na co v čínštině narazíme jen těžko, protože její inventář hrtanové hlásky nezná. Není třeba se k ní vyjadřovat příliš podrobně, když jsem na ni poukázala přímo u popisu češtiny. Proto si jen připomeňme, že v češtině tvoří „ráz“ mezi dvěma slovy („*spojení k ovoci je lépe srozumitelné ve formě [kʔovoci] než ve formě [kovoci] nebo [govoci]*“¹⁰⁰).

Tabulka 21

	Alveoláry		Dentoalveoláry		Postalveoláry		Palatály	
Čeština	c	ʒ			č	ž		
Čínština	zh	ch	z	c			j	q

Z tabulky vyplývá, že jediná skupina, jež se u afrikát v obou systémech shoduje, jsou alveoláry. Musíme si ale také uvědomit, že mezi dvěma uvedenými skupinami českých afrikát se nachází hlásky /ʒ , ž/, které jsou pouhými alofony hlásek /c, č/. Kdežto všechny tři skupiny afrikát čínských jsou plnovýznamové fonémy. Pokud se podíváme na dvojici českých alveolár, ale v podstatě i postalveolár (tedy hlásek zadodásňových), zjistíme, že jsou si velmi blízké artikulací alveolárních exploziv /t, d/ s tím rozdílem, „*že při c, ʒ je závěr v předu oboustranně zúžen; je to svědectvím přípravy k jeho přerušení.*“¹⁰¹ Naopak u hlásek /č, ž/ je „*přední část koronálního závěru tvořena více vzadu*“¹⁰², a proto je zařazujeme až mezi postalveoláry. Co se týče alveolár čínských, hláska /zh/ je sice velmi blízká českému /č/, ba dokonce se i podobně artikulují. Čínské /zh/ je však, jak už jsem vypíchla výše, o dost tvrdší až sonorizované [dž]. Jakoby opakem čínské alveolární afrikáty /zh/ je aspirovaná – ne neznělá - afrikáta /ch/, u které se zase sonorizace vyvarujeme. (Švarný, 1968: 66) Znovu opakuji, že nejde o žádné české /č/, případně /ch/, ale o tvrdé a aspirované [čch]. Nadto má čínština místo postalveolár pouze dentoalveoláry, tedy hlásky zubodásňové. Ty jsou zastoupeny hláskami /z, c/. Vidíme, že české /c/ je sice afrikáta – i když alveolární – nicméně české

⁹⁹ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 67

¹⁰⁰ CVRČEK, Václav. Mluvnice současné češtiny. Praha: Karolinum, 2010. s. 46

¹⁰¹ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 208

¹⁰² HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 208

/z/ je frikativou, což je podstatný rozdíl. Z tabulky je tedy patrné, že čínské /c/ je jednak hláskou aspirovanou a jednak se artikuluje spíše na rozhraní zubů a dásňového výstupku oproti českému /c/, které se artikuluje spíše přímo na něm. Poslední dvojicí, která se vyskytuje u čínských afrikát, jsou hlásky /j, q/, které se dají zhruba označit jako české protějšky palatálních exploziv /t', d'/. Ale jak už jsem několikrát zmiňovala, vznikají naprosto odlišně, a proto způsobují studentům velké potíže, jelikož vyslovit čínské /j/ jako české /t'/ není úplně správné. Při artikulaci těchto dvou čínských palatálních afrikát je totiž nutné dodržet na konci tvoření hlásek škvírku mezi hrotem jazyka a dásňovým výstupkem, což se u českých exploziv, které vyžadují úplný závěr, samozřejmě neděje. (Kane, 2009: 146-147)

Tabulka 22

	Labiály	Labiodentály	Alveoláry	Postalveoláry	Palatály	Veláry	Laryngály
Čeština		f v	s z	š ž		x y	h
Čínština	f		sh		x	h	

Oproti předchozím dvěma skupinám, které nebyly až tak obsáhlé, je hned na první pohled jasné, že jsou frikativy nejpočetnější a taktéž jsou to hlásky, které jsou si nejméně podobné. Vždyť podívejme se jen na hlásku /f/, která je v češtině labiodeltálou, kdežto v čínštině labiálou. Stejně tak hlásky /z/, která je v čínštině dentoalveolárkou, a navíc dokonce ani nepatří mezi frikativy. Nemluvě o zvláštní skupině laryngál, kterou v čínštině nenajdeme vůbec. Podívejme se tedy nejprve na hlásku /f/, případně /v/. V češtině tyto dvě hlásky artikuluje horními řezáky, které se jakoby opírají o spodní ret. K tomu všemu je jazyk volně položen na spodní část dutiny ústní a na vznik těchto hlásek nijak nepůsobí. (Hála, 1975: 197) Nutno si taktéž uvědomit, že „*hlas zní při v, nezní při f.*“¹⁰³ Oproti tomu čínské /f/ se vyslovuje spíše se zaokrouhlenými rty, bez pomoci zubů, a proto bývá řazeno mezi labiály. Můžeme tedy říci, že čínské /f/ je krapet „měkkčí“, než to české. Ve výsledku však obě hlásky zní obdobně. Ovšem co čínština nezná, je frikativa /v/. Jediné „v“, které můžeme v čínštině najít je /w/, které se

¹⁰³ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 197

však vyskytuje pouze jako alofon hlásky /u/, jak jsme si již řekli a popsali výše. U alveolár si povšimneme, že jsou zastoupeny jak v čínštině, tak v češtině. Nadto můžeme obě skupiny označit jako sykavky, přestože je v nich rozdíl, a i foneticky neškolené ucho rozpozná diferenci mezi českým /s/ a čínským tvrdým /sh/. Zatímco české /s, z/ bývá artikulováno hrotem jazyka oproti spodním řezákům, kde se hmota jazyka o alveoly opírá (Romportl, 1973: 88), v čínštině „*se jazyk staví špičkou hrotu proti dásňovému výstupku, popř. i poněkud více vzadu proti rozhraní dásňového výstupku a tvrdého patra.*“¹⁰⁴ Velmi snadno tedy můžeme říci, že se zvuk těchto hlásek velmi nápadně liší. Nadto české /s, z/ „*na konci slov před pauzou jsou obě souhlásky zastupovány neznelým [s],*“¹⁰⁵ a tudíž někdy způsobují problémy i rodilým mluvčím, kteří si nemusí být úplně jistí, zdali se v daném slově píše /s/ nebo /z/. Tento problém se v čínštině jen těžko objeví. Člověk příliš neznalý tohoto problému by však řekl, že v češtině se přeci hláska /š/ běžně vyskytuje, a proto ji můžeme nazvat protikladem čínského /sh/. Je to však postalveolára a jejím znělým protějškem je hláska /ž/, jež se čínštině taktéž nevyskytuje. Mimo to je české /š/ výrazně měkčí a špička jazyka zde artikuluje oproti alveolám zadním. Hláska /ž/ se artikuluje podobně, ovšem je méně intenzivní, než /š/. (Romportl, 1973: 88-90) Rozdíl mezi českým /š/ a čínským /sh/ je velmi patrný. Zkusme si například vyslovit slovo „šnek“, ve kterém se podle mě objevuje neutrálnější /š/, než například ve slovese „šišlat“, kde je /š/ ještě změkčeno samohláskou /i/. Oproti tomu si vezměme například nejzákladnější čínské sloveso 是

„být“. Ihned je jasné, že jde o dva celkem rozličné zvuky, které se jen tak nedají zaměnit. Je to stejné jako záměna /s, š/ v češtině, případně i /sh, x/ v čínštině. Volně tedy přejdeme k čínské palatále /x/, o které bychom opět mohli říci, že je protějškem českého /s/. Ano, /x/ je sice sykavka, ale jak jsem již uvedla, není to úplně /s/, ale spíše něco mezi /s/ a měkkým /š/. Kane tuto hlásku označil jako „*měkké šišlavé s.*“¹⁰⁶ Jen pro připomenutí si řekněme, že se frikativa /x/ artikuluje podobně jako palatální exploziv /j, q/, ovšem s tím rozdílem, že zde jazyk nevytváří přímáčknutím na tvrdé patro úplný závěr, ale právě naopak vytváří škvíru velmi podstatnou právě pro sykavky. (Kane, 2009: 148) Zase jsme tedy u problému, že české /s/ a čínské /x/ vytváří rozdílnější zvuky a artikulují se jiným způsobem. Jak však vidíme, velární hlásky jsou u frikativ

¹⁰⁴ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 66

¹⁰⁵ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 88

¹⁰⁶ KANE, Daniel. Knížka o čínštině. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, s. 148

zastoupeny v obou jazycích. Opět však jde o hlásky odlišné, proto nesmí dojít k záměně českého /x/, které je skutečně hláskou /x/, a čínského /x/, které se vyslovuje jako [s]. Hláška /x/ se „*tvoří na stejném místě jako k, g, avšak s volným průchodem uprostřed.*“¹⁰⁷ České /x/ pokládáme za hlásku neznělou, ovšem v tabulce si můžeme všimnout i její znělé varianty, alofonu /ɣ/, což je hláška /ch/ například ve slově „lachten“. Oproti tomu v inventáři čínských frikativních velár najdeme hlásku /h/, která rozhodně není protějškem českého hrtanového /h/. Vyslovuje se spíše jako české [ch], ovšem více vzadu. I tak bývá problémem, protože mnoho Číňanů jej může bezprostředně vyslovovat klidně i jako [h]. Nicméně i při jejím vyslovení jako [h] nejde o české „tvrdé“ hrtanové /h/ například ve slově „hrnek“. Právě české /h/ vzniká poměrně složitě. Jde o jedinou hlásku, která se utváří přímo v hrtanu, „*kdežto retní otvor, čelisti a jazyk zachovávají postavení neutrální; pouze měkké patro se účastní artikulace tím, že uzavírá vstup do nosu.*“¹⁰⁸ Složitost vzniku této hlásky je podmíněna především nejednotnou stavbou hlasivek. (Hála, 1975: 205) Při artikulaci hlásky /h/ jsou hlasivky „*v blanité části sblíženy, (...) v části chrupavčité se naopak hlasivky od sebe oddálí.*“¹⁰⁹ Implikací tohoto postavení vzniká složka jak hlasová, tak šumová, a vzniká tak zvuk charakteristický pouze pro tuto hlásku. (Hála, 1975: 205)

Tabulka 23

	Labiály	Labiodentály	Alveoláry	Dentoalveoláry	Palatály	Veláry
Čeština	m	ɱ	n		ɲ	ŋ
Čínština	m			n		

Vzhledem k tomu, že se od sebe oba hláskové systémy liší čím dál tím více, rozhodla jsem se jako další porovnat skupinu nazál, neboť u nich je ještě stále „co“ porovnat. Jak vidíme, oba inventáře se shodují pouze ve skupině labiál, kde oba zahrnují hlásku /m/. Čínské /m/ je stejné jako české a nedochází zde k žádným převratným změnám v artikulaci. Oba inventáře se dále shodují pouze v hlásce /n/, která se však artikuluje poněkud jiným způsobem. České /n/ se artikuluje špičkou jazyka oproti dásňovému výstupku. V místě artikulace se utváří úplný závěr, nicméně bez momentu exploze, tolik typickým pro výše uvedené exploziv. (Romportl, 1973: 77)

¹⁰⁷ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 204

¹⁰⁸ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 205

¹⁰⁹ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 205

Oproti tomu čínské /n/ se utváří spíše v místě, kde přední řezáky přecházejí v dásňový výstupek. Opět jde ale o zvuky, které od sebe nelze příliš rozeznat a není chybou čínské /n/ vyslovit jako české. Další z českých nazál je palatální /ň/, jehož protějšek v čínštině neexistuje. „Nazální palatála [ň] se vyznačuje podobnými vlastnostmi artikulace ústní jako [d], jinak však je při jejím tvoření zapojena nosní dutina.“¹¹⁰ Inventář českých nazál dále ještě obsahuje labiodentální /m/ a velární /ŋ/, které jsou pouhými alofony hlásek /m/ a /n/. Labiodentální /m/ z běžného labiálního /m/ vzniká v češtině před frikativními labiodentálami /f, v/ - [tramvaj], [simfonije]. (Romportl, 1973: 76) Velární /ŋ/ se z alveoláry /n/ modifikuje vlivem velárních exploziv /k, g/ - [banjka]. (Romportl, 1973: 79) Mohli bychom říci, že v čínštině vlastně takové /ŋ/ existuje a zapisujeme ho jako /ng/ - tedy zadní nosovku. Tato hláska se však vyskytuje výhradně na konci slov a víme, že není iniciálou, nýbrž finálou, a proto není momentálně do tohoto seznamu zařazena. Hlásky /m/ a /n/ se v čínštině na začátku slabiky objevují, proto jsou do tabulky zaneseny.

Tabulka 24

	Alveoláry	Postalveoláry
Čeština	r	ř
Čínština	r	

Předposlední skupinou, kterou je možné takto zanést do tabulky, jsou právě vibranty. Vidíme, že se oba inventáře shodují v alveolárním /r/, přestože čínské /r/ se vyslovuje spíše až jako [ř], případně [ž]. Přesto odlišně od českého /ř, ž/. U české vibranty /r/ „hrot jazyka kmitá volně směrem k alveolům“¹¹¹ a počet kmitů není nijak velký. Oproti tomu čínské /r/ se realizuje obdobně jako čínské /sh/ a při artikulaci se „jazyk staví víceméně kolmo proti rozhraní dásňového výstupku a tvrdého patra.“¹¹²
Hála nav

/ obsahuje ještě postalveolární /ř/ a její nezn

/ . Avšak když se podíváme na Cvrčkovu tabulku, zjistíme, že je tato hláska se

¹¹⁰ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 82

¹¹¹ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 213

¹¹² ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 66

svým alofonem zařazena do skupiny frikativních vibrant. To proto, že „je artiklace nepatrně intenzivnější, sblížení čelistí větší (...) a špička jazyka přitom drobně kmitá.“¹¹³

/ se naopak vyskytuje „na konci slova před pauzou a v sousedství neznělého konsonantu, např. kovář.“¹¹⁴ České /ř/ rovněž kmitavější než čínské /r/, kde „kmitá hrot jazyka nepoměrně slaběji.“¹¹⁵

Tabulka 25

	Alveoláry	Dentoalveoláry	Palatály
Čeština	l		j
Čínština		l	

Poslední a skutečně chudou skupinou, která se dá takto popsat, jsou likvidy, označované též jako hlásky plynné. Jak u češtiny, tak u čínštiny se objevuje hláska /l/. Při artikulaci českého /l/ „se špička jazyka (...) dotýká alveolárního výstupku, okraje jazyka jsou oddáleny od patra a dásní.“¹¹⁶ Zajímavostí je, že se česká hláska /l/

/ a realizuje se například v českém slově „vlk“ nebo „plný“. (Romportl, 1973: 93-94) Čínské /l/ se od toho českého příliš neliší, stejně jako některé výše zmíněné hlásky, u kterých se artiklace z alveolárního výstupku přenesla na hranici horních řezáků a alveolárního výstupku. Velkou zvláštností českého fonetického inventáře je likvida /j/, jež skutečně není obdobou čínské afrikáty /j/, kterou – znovu připomínám – vyslovujeme jako [tʃ]. Hlásku /j/ můžeme označit jako polosamohlásku, neboť se její zvuk velmi zřetelně blíží samohlásce /i/. Při jejím tvoření artikuluje hřbet jazyka oproti tvrdému patru, a vzniklou škvírou proniká výdechový proud vytvářející šum různých kvalit. (Hála, 1975: 202) Hláska /j/ je velmi různorodá a „jeho podoba je podmíněna druhem sousedních hlásek, přízvukem, důrazem, individuálními nebo lokálními zvyklostmi aj.“¹¹⁷ Jedním z alofonů může být /j/, které může při rychlé výslovnosti zaniknout („toe“ namísto „to je“), dalším je zase sykavé /j/ v českém slově „maják“. (Hála, 1975: 203) Tato hláska je

¹¹³ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 96

¹¹⁴ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 96

¹¹⁵ ŠVARNÝ, Oldřich a kol. Úvod do hovorové čínštiny 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 67

¹¹⁶ ROMPORTL, Milan. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 93

¹¹⁷ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 203

nejproblematictější a také „*se často vymyká přesným popisům. (...) To platí pro všechny jazyky bez rozdílu.*“¹¹⁸

Tímto bych popisy rozdílů mezi českým a čínským fonetickým inventářem ukončila, neboť jsem již popsala celý systém českých souhlásek a čínských finál. České samohlásky jsou v podstatě obdobné jako čínské jednoduché samohlásky a na jejich rozdíly jsem již poukázala dříve. Bohužel je však seznam čínských finál natolik složitý, že dle mého názoru není třeba poukazovat na jeho rozdíly s českými dvojhláskami, kterých je minimum.

---

¹¹⁸ HÁLA, Bohuslav. Fonetika v teorii a v praxi. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 203

Závěr

historickým pozadím jejího vývoje, ale především jeho porovnání s fonetickým inventářem češtiny. Musím říci, že mě tato práce rozhodně obohatila a dozvěděla jsem se mnoho nového nejen o jazyce, který studuji, ale i o své rodné češtině. Samozřejmě jsem se při vypracovávání setkala s mnoha těžkostmi, neboť jsem v minulosti nikdy fonetikou do hloubky nezabývala. Právě proto cítím, že mi soustavná práce na tomto dokumentu mnohé dala.

Jak jsem již řekla v úvodu své práce, dala by se rozdělit na část teoretickou, popisnou a praktickou s tím, že část teoretická a popisná jasně převažuje. Co se týče části teoretické, šlo o velmi podstatné informace, bez kterých by tato práce nemohla být kompletní. Kromě stručnějšího vylíčení vzniku hlásek v prvních kapitolách, jsem se v dalších zaměřila na historický vývoj čínštiny a jejího přepisu do latinky – pinyinu. V neposlední řadě jsem popsala fonetické inventář češtiny a čínštiny. Nutno podotknout, že právě tato popisná část tvoří hlavní část tohoto dokumentu.

V poslední kapitole jsem se konečně zaměřila na svůj úkol, kterým bylo porovnání obou předem popsaných fonetických soupisů. Již v úvodu jsem nakousla problematiku bohatého systému čínských finál, který je dle mého názoru naprosto nesrovnatelný s chudým systémem samohlásek a dvojhlásek, který známe v češtině. Proto jsem se v praktické části zaměřila pouze na systém iniciál a českých souhlásek. Popisovala jsem jednotlivé skupiny hlásek v tomto pořadí: exploziv, afrikáty, frikativy, nazály, vibranty a likvidy. Nejvíce porovnávané matérie bylo u frikativ, oproti tomu nejméně u vibrant a likvid.

Co se týče exploziv, češtinu zastupovaly hlásky /p, b, t, d, t', d', k, g, ʔ/ a čínštinu hlásky /b, p, d, t, g, k/. Jednoznačně tedy můžeme říci, že v češtině najdeme exploziv více, i když hláska /ʔ/ je pouhým tvůrcem takzvaného „rázu“. České a čínské labiály /p, b X b, p/ a velary /k, g X g, k/ se nelišily v místě tvoření, ovšem lišily se ve výslovnosti, neboť čínština nezná dvojice znělá – neznělá souhláska jako čeština, ale dvojici přídechová – nepřídechová souhláska. Co se týče českých alveolár /t, d/, objevila jsem artikulační rozdíl v tom, že čínské hlásky /d, t/ se artikulují spíše na rozhraní horních řezáků a alveolárního výstupku, než přímo na alveolách. Opět zde nastal výslovnostní

rozdíl jako u předchozí skupiny. České explozivy nad čínskými převažovaly, neboť k nim patří navíc palatály /d', t'/ a výše zmíněná hrtanová hláska /ʔ/.

Afrikáty v seznamu českých souhlásek zastupovaly hlásky /c, ʒ, č, ž/ a v iniciálách to byly hlásky /zh, ch, z, c, j, q/. Zde jsem narazila na větší problémy, než u exploziv, neboť se oba inventáře celkem rozcházel. Hlásky /c, ʒ X zh, ch/ jsou sice afrikáty alveolární, nicméně velmi se liší ve své výslovnosti. Nesmím rovněž opomenout fakt, že /ʒ/ je pouhým alofonem hlásky /c/. Zbylé hlásky se již dále lišily nejen svou výslovností, ale i místem tvoření. Zatímco české hlásky /č, ž/ patří mezi postalveoláry, čínské hlásky /z, c/ se řadí mezi hlásky alveolární a hlásky /j, q/ dokonce mezi hlásky palatální.

Frikativy byly, jak jsem již zmínila, nejvíce zastoupenou skupinou. Nicméně i zde se hlásky v obou jazycích velmi lišily. Českými frikativami jsou /f, v, s, z, š, ž, x, ɣ, h/ a čínskými /f, sh, x, h/. Jedinými dvěma skupinami hlásek, které byly zastoupeny oběma jazyky, jsou alveoláry /s, z X sh/ a veláry /x, ɣ X h/. Opět zde ale kromě stejného místa tvoření narážíme na problém absolutně jiné výslovnosti a vůbec neshody v jednotlivých skupinách, i když hláska /ɣ/ je pouhým alofonem. Přestože v obou inventářích zaznamenáme hlásku /f/, čínské /f/ je labiálou, kdežto česká hláska /f/ se svým znělým protějškem /v/, je labiodentálou. Mimo to v čínštině nenajdeme protějšek českého /v/. Dále jak u češtiny, tak u čínštiny najdeme hlásku /h/, která se však liší opět v obou aspektech už jen tím, že české /h/ není hrdelní, ale velární, a nadto se vyslovuje spíš až jako [ch]. Čeština má dále ještě navíc skupinu postalveolár /š, ž/, kdežto čínština se „pyšní“ palatálou /x/, která v žádném případě není protikladem českého /x/.

Co se týče nazál, čeština výrazně se svým zastoupením hlásek /m, ŋ, n, ň, ŋ/ převažuje nad čínským /m, n/. Ovšem opět je nutné neopomenout fakt, že u hlásek /ŋ, ŋ/ jde o pouhé alofony. Oba inventáře se shodují v labiále /m/, u které nenastává ani problém tvoření, ani výslovnostní. Co se týče hlásky /n/, ta je v češtině alveolárou, kdežto v čínštině se její výslovnost přesouvá na rozhraní horních řezáků a alveol, tudíž jde o hlásku alveodontální. Nenastává však výrazný výslovnostní rozdíl. Zbýlými českými nazálami je labiodentála /ŋ/, palatála /ň/ a velára /ŋ/, jež v čínštině nemají žádného protějšku.

/r/ je alofonem hlásky /ʃ/. Nicméně čínštinu zastupuje pouze velára /r/. Obě /r/

jsou alveolární, i když čínské /r/ nezní jako české /r/, ale spíš jako něco mezi českými hláskami /ř/ a /ž/. Do české standardní transkripce přepisuje jako [ž]. Hlávka /ř/ a její alofon / / jsou dále postalveolárami.

Druhou nejméně zastoupenou skupinou jsou likvidy, u kterých v češtině nalezneme hlávky /l, j/ a v čínštině pouze /l/. Obě /l/ se liší místem artikulace. České je alveolární, kdežto čínské /l/ spíše dentoalveolární. Čeština je navíc ještě zastoupena palatálou /j/, kterou můžeme označit také jako „polosamohlávku“, ale ne jako opak čínského /j/ vyslovovaného jako [tʰ].

Kdybych se měla pokusit vytvořit jakési pravidlo, řekla bych, že se jen velmi malá část hlávek v obou systémech shoduje jak v místě tvorby hlávky, tak ve výslovnosti. Dále jsem si všimla, že i když se hlávky alveolární u výše popsaných skupin vyslovují v čínštině obdobně, hrot jazyka se u hlávek čínských posunuje právě na rozhraní zubů a alveol. Tohoto akustického rozdílu si ale podle mě povšimne jen foneticky školený člověk. U ostatních hlávek už docházelo k velmi znatelným rozdílům v obou zkoumaných aspektech.

Resumé

The theme of this work is the description of the Chinese phonetic inventory and its subsequent comparison with the Czech phonetic inventory. Initially, the work is generally focused on the most basic concepts related to phonetics, creation of sounds, activities of vocal tract and the major types of articulation. Then I will describe the Czech phonetic inventory. The largest part of the work comprises of detailed description of the Chinese syllables based on thoroughly studied materials. In the end comes the practical part, which I entered the parts of the Czech and Chinese phonetic inventory to the tables, and based on pre-specified descriptions above I comment on any possible differences.

Seznam pramenů a literatury

Monografie:

- CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2010. 353 s.
- HÁLA, Bohuslav. *Fonetika v teorii a v praxi*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 484 s.
- KANE, Daniel. *Knížka o čínštině*. Mirošovice. Desert Rose, s.r.o., 2009, 208 s.
- PALCOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Karolinum, 1994, 366 s.
- PRŮŠEK, Jaroslav. *Slovník spisovatelů. Asie a Afrika I (A-J)*. Praha: Odeon, 1967, 449 s.
- ROMPORTL, Milan. *Základy fonetiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, 162 s.
- ŠVARNÝ, Oldřich a kol. *Hovorová čínština v příkladech III*. Olomouc. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, 251 s.
- ŠVARNÝ, Oldřich a kol. *Úvod do hovorové čínštiny I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, 458 s.
- ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David. *Úvod do studia hovorové čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, 230 s.

Elektronické zdroje:

- EDKINS, J. Priority of Labial Letters Illustrated in Chinese Phonetics. The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, r. 19, č. 2, London: Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1887, s. 207-222
- KRČMOVÁ, Marie. Fonetika [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [cit. 2014-04-29]. Elportál. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/elportal/?id=717908>>. ISSN 1802-128X.,

MEI, Tsu-lin. Tones and Prosody in Middle Chinese and The Origin of The Rising Tone. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, r. 1970, č. 30, Harvard-Yenching Institute, 1970, s. 86-110

<http://eastasiastudent.net/china/mandarin/pinyin-chart>

http://pinyin.info/romanization/gwoyeu_romatzyh/basic.html

<http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Okluzivy>

<http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Afrik%C3%A1ty>

<http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Frikativy>

http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Wade_-_Giles_transkripce

<http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Zhuyin>

Přílohy

	a				o		e				i						u						ü													
	a	ai	ao	an	ang	o	ong	ou	e	ei	en	eng	er	i	ia	iao	ie	iu	ian	iang	in	ing	iong	u	ua	uo	ui	uai	uan	un	uang	ueng	ü	üe	üan	ün
-	a	ai	ao	an	ang	o		ou	e	ei	en	eng	er	yi				you	yan	yang	yin	ying	yong	wu	wa	wo	wei	wai	wan	wen	wang	weng	yu	yue	yuan	yun
b	ba	bai	bao	ban	bang	bo				bei	ben	beng	bi			bie		bian		bin	bing		bu													
p	pa	pai	pao	pan	pang	po		pou	pei	pen	peng	pi		piao	pie		pian		pin	ping		pu														
m	ma	mai	miao	man	mang	mo		mou	mei	men	meng	mi		miao	mie	miu	mian		min	ming		mu														
f	fa			fan	fang	fo		fou	fei	fen	feng											fu														
d	da	dai	dao	dan	dang		dong	dou	de	dei		deng	di	diao	die	diu	dian				ding		du	duo	dui			duan	dun							
t	ta	tai	tao	tan	tang		tong	tou	te			teng	ti	tiao	tie	tian				ting		tu	tuo	tui			tuan	tun								
n	na	nai	nao	nan	nang		nong	nou	ne	nei	nen	neng	ni	niao	nie	niu	nian	niang	lin	ning		nu	nuo				nuan				nü	nüe				
l	la	lai	lao	lan	lang		long	lou	le	lei		leng	li	liao	lie	liu	lian	liang	lin	ling		lu	luo				luan	lun			lü	lüe				
z	za	zai	zao	zan	zang		zong	zou	ze	zei	zen	zeng	zi									zu	zuo	zui			zuan	zun								
c	ca	cai	cao	can	cang		cong	cou	ce		cen	ceng	ci									cu	cuo	cui			cuan	cun								
s	sa	sai	sao	san	sang		song	sou	se		sen	seng	si									su	suo	sui			suan	sun								
zh	zha	zhai	zhao	zhan	zhang		zhong	zhou	zhe	zhei	zhen	zheng	zhi									zhu	zhua	zhuo	zhui	zhuai	zhuan	zhun	zhuang							
ch	cha	chai	chao	chan	chang		chong	chou	che		chen	cheng	chi									chu	chua	chuo	chui	chuai	chuan	chun	chuang							
sh	sha	shai	shao	shan	shang			shou	she	shei	shen	sheng	shi									shu	shua	shuo	shui	shuai	shuan	shun	shuang							
r		rao	ran	rang			rong	rou	re		ren	reng	ri									ru	rua	ruo	ruì		ruan	run								
j													ji	jia	jiao	jie	jiu	jian	jiang	jin	jing	jiong											ju	jue	juan	jun
q													qi	qia	qiao	qie	qiu	qian	qiang	qin	qing	qiong											qu	que	quan	qun
x													xi	xia	xiao	xie	xiu	xian	xiang	xin	xing	xiong											xu	xue	xuan	xun
g	ga	gai	gao	gan	gang		gong	gou	ge	gei	gen	geng										gu	gua	guo	gui	guai	guan	gun	guang							
k	ka	kai	kao	kan	kang		kong	kou	ke	kei	ken	keng										ku	kua	kuo	kui	kuai	kuan	kun	kuang							
h	ha	hai	hao	han	hang		hong	hou	he	hei	hen	heng										hu	hua	huo	hui	huai	huan	hun	huang							

Copyright © 2010 East Asia Student
<http://eastasiastudent.net/256/china/pinyin-chart/>

Obrázek 1¹¹⁹

Výčet čínských slabik (bez tónů)

¹¹⁹ <http://eastasiastudent.net/china/mandarin/pinyin-chart>